تحریری کورس مناظرہ

تشریحات النابغة في حل المسائل المختلفة

من ملفوظات

شیخ الاسلام سلطان المناظرین نابغۃ العصر شیخ القرآن والحدیث شہید ابن شہید

ابو العزیز غلام حضرت غلام الحنفی شہید عرف نابغہ تقبلہ اللہ

مرتب و مُحرر

سید محمد ثواب

ابن سید اسماعیل باچا صاحب

حصہ اولہ

ناشر

مدرسہ حذیقۃ الاحناف

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

مسئلة الوجد على الصوفية :

التحقيق في الوجد على الصوفية :

اعوذ بالله من الشيطن الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم ﴿فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ موسَى صَعِقًا﴾

بله زيرِ بحث مسئله، مسئله د وجد ده على الصوفية چې په دې مسئله کې يو اځې خصم او مخالفين د اهل السنة والجماعة منکرين نه دي بلکې د نه مطالعې له وجې نه زمونږ ډير حنفي ورونه او حنفي علماء او طالبان هغه په صوفيه کرامو باندې او بالخصوص په سيفي حضراتو باندې د وجد په باب کې اعتراضات لري نو دا ډيره ضرور ګڼمه چې تفصيلي بيان شي ځکه لوي اعتراضات د باړي حضرت صاحب باندې موافقين يې کوي که مخالفين يې کوي نو مخالفين خو هسې هم په عقائدو کې فرق لري.

خو احناف اهل السنة والجماعة علماء او طالبان ورونه چې هغوي مخالفت کوي نو د هغوي د مخالفت دوه لوي وجهې دي يو دا اعتراض کوي چې د باړي حضرت صاحب تبليغيانو ته کافر وايي او دويم دا اعتراض کوي چې د باړي حضرت صاحب مريدان ټوپونه وهي دا دوه غټ اعتراضونه دي په سيفيانو باندې.

مسئله د تکفير د تبليغي جماعت هغه غلط فهمي شوې ده د باړي حضرت صاحب تبليغي جماعت د يو شخص متعلق دا الفاظ نه دي صادر کړې بلکې هغه د جبر عقيده چې له الله نه د کيدو يقين او د مخلوق نه د نه کيدو يقين دا د جبريه وو عقيده ده په دې باندې به يې خپلو مريدانو متعلقينو ته ځه الفاظ ويل او بعضې علماء متکلمين فقهاء جبريه وو ته کافر وايي هغه نصوص به يې پيش کول نو خبره د هغه په خپل ځاى باندې روغه وه دا خو تبليغي جماعت ته په کار دي چې د خپلې عقيدې اصلاح وکړي او علماو ته په کار دي چې له دې غلط پرچار نه دې منع کړي.

او هر چې مسئله د وجد على الصوفية ده په دې کې هم حق د سيفي حضراتو سره دي او کوم چې منکرين انکار کوي هغوي خو له ډيرو شيزونو نه انکار کوي او کوم چې احناف ورونه مخالف دي نو د هغوي لپاره مونږ عذر دا وايو چې دوي مطالعه پوره نه ده کړې دوي

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

اقوال د فقهاو مفسرینو سم نه دي کتلې اکثر فقهاء په اتڼ باندې په ګډا ګانو د سړو باندې رد کوي ځکه رقص د نارینه لپاره حرام دي خاصتاً هغه رقص چې په هغې کې تکسر او تخنث یعنې مات مات کیدل او د یو ډمې جینې غوندې تاویدل راتاویدل هغه طرزونه کول نو په دې باندې خو اتفاق دي **بیننا وبین الخصم** چې ګډا ګانې او اتڼونه دا جائز نه دي.

خو مقصد د فقهاو دلته د صوفیه وو په مجالسو باندې ردود نه دي هغه خو عام هلکان را غونډ شي یو ورته تنبل وهي او نور ورته ګډیږي او یا دا هیجړا ګان ګډوي دې وو باندې فقهاو رد کړې دي.

نو بعضې کم فهم یا تړول عبارتونه ګوري او یا که یې ګوري ضد کوي دغه نصوص د فقهاو را واخلي چې رقص حرام دي نو رقص ته څا جائز ویلې دي د اتڼ رقص د هیجړا ګډول تنبل او منګي وهل او هغې ته د ډمې په شان مات مات کیدل او طرزونه کول دا کوم فقیه جائز کړې دي کله د باړي حضرت صاحب ددې د جواز فتوی ورکړې ده **اما رقص الصوفية في مجالس الذكر بمحض الدوران بدون الاختيار.**

دا جدا مسئله ده فقهاو دغه مسئله زیرِ بحث نه ده ګرځولې صوفي باندې مجلس د ذکر کې یو دوران راشي حالت پرې راشي پاځیږي تاو شي او د صوفي دغه رقص به خالي له تکسر او تخنث نه وي دې کې به د ډمې طرز نه وي او که وي دې کې به دخل شیطاني وي بیا دا محض دوران دي حالت یې غیرِ اختیاري وي.

اضطراب او اضطرار وي نو ددغه لپاره به د فقهاو نصوص راشي او دې د پاره د صحابه کرامو زمانه کې اصل هم شته دي هغې نه به اخذ وشي نو دغه مسئلې ته ښه غور سره وګورئ.

نو دغه مسئله مونږ مشتمله ګرځوو په چند مباحثو باندې:

المبحث الأول: في تعريف الوجد وبيان أنواعها:

چې مبحث اول په تعریف د وجد او په بیان د انواعو د وجد کې ده، دا وجد څه شي دي او دا څه قسمونه لري.

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

احياء علوم الدين د امام غزالي رَحِمَهُ اللهُ جلد ۳ صفحه ۲۳۷ کې د سماع باب ذکر کوي سماع نه سماع د چشتيانو قلندريانو نه ده مراد چې هغوي سماع ته تعبير په قوالۍ باندې کوي او د هغې سره بيا رباب وي منګۍ باجه وغيره وي .

مراد د سماع نه دلته هغه سماع معروفه عند السلف هغوي به سماع اوريدل د اشعارو موزونه مطربه وو داسې آواز او شعرِ موزونه اوريدل چې هغه سړي په مستۍ کې راولي شعر خوندوروي آوازېې هم خوندوروي سړي مستوي دې ته دوي سماع وايي .

اعلم ان السماع هو أول الأمر .

مجلس د صوفيه وو کې ابتدايي حالاتو نه شروع چې ده اوله خبره د سماع ده چې دوي څه اشعار اوري .

ويثمر السماع حالة في القلب .

اوريدل د اشعارو موزونه وو مطربه وو په زړه کې يو حالت پيدا کړي ، دغه حالت چې زړه کې له اشعارو نه پيدا شي .

تسمى الوجد . دې ته دوي وجد وايي .

ويثمر الوجد .

اوس وجد خو يو وارد دي چې وارد شوې قلب د صوفي لره **من الله تعالى** دا خو هغه نور دي له هغې نه خو څوک تعبير نه شي کولې چې هغه څه شي دي چې ده ته راغلل نو دې د هغې خارجي اثار ښايي نو .

ويثمر الوجد .

دا وجد چې کله راشي دې صوفي ته دا رپيدا کړي .

تحريك الأطراف .

اطراف نه مراد لاسونه او خپې دي کله به خپې خوزوي کله به لاسونه خوزوي .

اما بحركة غير موزونة . کله به حرکات غير موزون وي .

فتسمى الاضطراب . دې ته صوفيه اضطراب وايي .

Scanned by CamScanner

واما موزونة . کله به یې دا حرکات ښه په وزن برابر وي .

فتسمى التصفيق والرقص .

دا مسمی کیږي په رقص او دوران باندې او په چکو وهلو باندې .

یعنې کله د لاسونو نه تکونه پورته کړي سماع څه فائده کوي وجد د وجد آثار په خارج اندامونو کې د صوفي څه شي دي : **تحریك الاطراف** ، لاسونه ښپې خوزوي که حرکات موزون وه نو اضطراب او که غیر موزون وي **التصفیق والرقص** نو دا تصفیق او رقص **تحریك الاطراف** دا ټول امام غزالي رَحِمَهُ اللَّهُ د انواعو د وجد نه وګرځول .

حتی علامه سهروردي رَحِمَهُ اللَّهُ فرمایي چې : **بُکاء** خو هغه بُکاء چې د هغې سره صیاح وي او چغې وي هغه هم د وجد قسم دارنګې ضحک او خندا بې اختیاره هغه د وجد قسم او دارنګې غشي جریان د غشي په هغه باندې وتل د چغو له خولو نه دا له انواعو د وجد نه دي خپله دا وجد .

علامه سهروردي رَحِمَهُ اللَّهُ په کتاب عوارف المعارف جلد ۱ صفحه ۱۸۷ کې فرمایي :

الوجد وارد یرد من الحق سبحانه وتعالى .

دا وجد ورود د څه انوارو دي د اله العالمین له اړخ نه چې واردیږي قلب د صوفي لره .

عوارف المعارف جلد ۱ صفحه ۴۱۹ کې د وجد لپاره مختلف انواع نور هم ذکر کړې دي دا چې کله دا وجد صوفي باندې آیاتونه مخوفه غالب شي لکه هغه مجلس د ذکر کې ده ته داسې یو وارد راشي چې د خالق نه هغه خشیت په ده غالب شي نو دا مفضي شي بُکاء صیاح او چغو لره توبه توبه دا الفاظ آه اُه اُه دا آواز او کله داسې شي چې هغه د خدای تعالی د رحمت هغه نصوص څه وعدې او څه یې چې اوریدلې وي هغه ورته ذهن ته راشي قلب ته رحمت رامخې ته شي نو دې دومره په مستۍ کې شي چې بیا بې اختیاره خاندي بیا خوشحاله وي چې دا خو سم کار دي زه خو جنتي یمه خاندي کله ژاړي .

احیاء العلوم ومعه تخریج الحافظ العراقي جلد ۳ صفحه ۲۴۸ کې لیکي :

النغمات الموزونة للأرواح . اشعار موزونه د ارواحو د پاره دا څه اثر ورکوي .

Scanned by CamScanner

حتى انها لتؤثر فيها تأثيراً عجيباً .

امام غزالي رَحِمَهُ اللَّهُ يو بل ځای کې ليکي وايي د نغماتو تاثير چې اشعار تاثير نه لري وايي د اشعارو په تاثير خو وايي مار هم پوهيږي د مار لپاره خپله يوه شپيلي ده چې وي وهي مار هم ورته تاويږي بيا پاړوګريې ورته وايي نو ګوري دا حسن صوت په مار هم تاثير وکړو هغه يې هم په مستي کې راوستلو او دغه شان يو خاص ترنم ده مست هغه دا عربان او ښانو ته وهي هغه ته جدا وايي هغه آواز چې ورته شروع کړي اوښ هم تسليم شي غاړه ورته کيږدي بيخي داسې وي چې تقريباً ليوني شوې وي راشي خپل مالک ته .

فمن الاصوات مايفرح .

بعضې آوازونه دي چې سړي خوشحالوي .

ومنها ما يحزن ومنها ما ينوم ومنها ما يضحك ويطرب .

او بعضې آوازونه مستول کوي خندول کوي .

ومنها ما يستخرج من الاعضاء حركات .

بعضې هغه دي چې را اوباسي له اعضاء نه حرکات .

على وزنها باليد والرجل والرأس .

کله سر خوزوي اثريې دادی کله به خپه خوزوي کله به لاس خوزوي .

دارنګې عوارف المعارف جلد ۱ صفحه ۱۸۸ :

واعلم ان للباكين عند السماع مواجيد مختلفة .

ژړيدونکو د پاره سماع د اشعارو په وخت وجدونه دي مختلف .

فمنهم من يبكي خوفاً ومنهم من يبكي شوقاً ومنهم من يبكي فرحاً .

خلاصه داده چې اصلاً وجد هغه :

وارد يرد للصوفي من الله تعالى .

چې هغه نور دي اثر د وجد د اندامونو حرکات اضطراري حرکت د سر لاس او د خپې او کله موزون راشي .

Scanned by CamScanner

تسمى التصفيق والرقص.

دا ټول انواع دي ژړاګاني چې صياح ورسره وي او خنداګاني چې مستي ورسره وي دا ټول د وجد په انواعو کې راځي.

الايرادات مع الجوابات :

منکرين د وجد يو دري اقوال په رد کې پيش کوي خو دا تعصب ځکه کوي جمله نصوص د آيتونو د آحاديثو ذخيره کتب د فقهې غټ ټول په ځای پرېږدي دري اقوالو پسې ځي يو قول د محمد ابن سيرين رَحِمَهُ ٱللَّهُ دي.

دويم قول د اسماء بنت ابي بکر رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهَا دي.

دريم قول د عبد الله بن عمر رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمَا دي دا هغه اقوی استدلالات د منکرينو د وجد دي.

قول د محمد ابن سيرين رَحِمَهُ ٱللَّهُ مفسرينو ذکر کړي بدون السند وبدون ذکر المسند او ماپسې ځان ستړي کړو خو مسند د هغې مې پيدا نه کړو اګر که تفاسيرو کې بعضې را اخيستې خو قول د مفسر د تابعي قول لره تبع تابعي قول لره د صحابي قول لره لابدي ده د سند او مسند نه د ابن سيرين قول دوي پيش کوي چې هغه ته چا ويل چې دلته يو قوم دي چې هغوي قرآن کريم واوري پريوځي چغي وهي نو هغه ورته وويل چې :

فصل بيننا وبينهم دا دی چې داد يو ديوال په سر کينوي بيا ورته هغه کس راولي چې څه لولي ورته اشعار وي که تلاوت وي که دې ديوال نه راپريوته يا يې د کوهي په غاړه کينوي که کوهي ته پريوته نو صادق دي ګڼې کاذب دي.

د ابن سيرين رَحِمَهُ ٱللَّهُ دا قول دوي پيش کوي تفسير القرطبي هم را اخيستې دي دا بعضې مفسرين چې د هغوي سوانح ولټول شي هغوي د صوفيه وو مخالف نه وي خو هغه علاقه او زمانه دده کې داسې خلک وي چې هغه تصوف بدناموي د ردود په هغې باندې کړې وي خلک يې فرق ونه کړي.

علامه قرطبي چې دي دده علاقه کې شيعه ګان ډيروه او دا چشتيان قلندريان هم ځان ته وايي او هغوي ډير خلاف د شريعت کارونه کوي چې په هغوي کې باطنيه فرقه هم ده خو هغوي متصوفه دي صوفيه نه دي نو ډير ردود علامه قرطبي کړي دا په هغه متصوفه وو د

Scanned by CamScanner

زمانې خپلې کړې دي د صوفيه وو مخالف نه دي ځکه چې ډيرو ځايونو کې دې قول نقلوي نو وايي دا قول د صوفيه کرامو دي نو که دې مطلقاً د صوفيه وو منکر وې نو صوفي سره کرام ولې لګوي او ځای په ځای په تفسير کې د صوفي قول ولې را اخلي نو دې د صوفيه وو مخالف نه دي د متصوفه وو مخالف دي.

يو د ابن سيرين رَحِمَهُ اللهُ قول دي خو دا سند نه لري او نه يې مسند بنودلې شي چې دا فلاني کتاب د حديثو را اخيستې دي دا دومره ذخيره د حديثو سندي پرته ده په هغې کې دا ځوک نه شي بنودلې او دده جواب وروسته راځي خپله د ابن سيرين رَحِمَهُ اللهُ په شرحه کې به راشي.

دويم اعتراض پيش کوي له بي بي اسماء رَضِيَ اللهُ عَنْهَا نه چې هغه ځا ورته وويل دلته يو کس دي تلاوت چې واوري پريوځي نو هغې وويل چې اعوذ بالله من الشيطن الرجيم.

دا قول د سند په لحاظ قوي دي خو دده په معارضه کې به مونږ اقوی روايات د اسماء بنت ابي بکر خپله پيش کړو چې په هغې خپله هم بيهوشي راغلې ده او دديي په مخکې په صحابه کرامو بيهوشياني راغلې دي.

او دريم اعتراض چې دي هغه د عبد الله بن عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا دي چې هغه دا ويلې وه چې شيطان داخليږي:

في جوف احدهم. په خيټه د يو کس کې.

ما كان هذا صنيع اصحاب رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. دا د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ د صحابه وو طريقه نه وه.

د هغې په سند کې په يو راوي باندې جرحه شته دي نو ايرادات دغه دري دي نو يو قول د ابن عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دي چې هغه دې ته د دخل شيطاني نسبت کړې دي او په دې يې رد کړې دي راځي په خپله د ابن عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ چې په ده باندې په وخت د تلاوت يا د سماع القرآن کې څه حال راغلې دي او که نه.

الزهد لاحمد بن حنبل جلد ۱ صفحه ۱۹۲:

حدثنا وكيع عن هشام الدستوائي عن القاسم بن ابي بزة حدثني من سمع ابن عمر قرأ

Scanned by CamScanner

وَيۡلٌ لِّلۡمُطَفِّفِينَ .دا يې ولوستلو .

حتى بلغ : ﴿ يَوۡمَ يَقُومُ ٱلنَّاسُ لِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴾ فبكى . نو ابن عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وژړل .

حتى خرا . تر دې چې پريوته .

د تلاوت په وخت کې په ابن عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ خپله پريوتل راغلې دي نو دې ثنګه نسبت کوي دې لره چې د تلاوت د سماع په وخت کې يو سړي پريوځي ده کې شيطان دننه شوې ده .

وامتنع عن قراءة . او د قرائت نه تر ډيره وخته منع شو تلاوت يې نه شو کولای پريوته .

همدغه روايت حلية الاولياء جلد ۱ صفحه ۳۰۵ کې هم را اخيستې دي .

او کوم روايت دد دې په خلاف چې ابن عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نه مروي دي :

ففي سنده سعيد بن عبد الرحمن بن عبد الله بن جميل بن عامر القرشي الجمحي ابو عبد الله المدني قاضي بغداد .

ابن حجر ليکي :

صدوق له اوهام . صدوق وه خو وهمي هم وه اوهام يې لرل .

وافرط ابن حبان في تضعيفه . ابن حبان ورته شديد ضعيف ويلې دي .

نو د ابن عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ د قول معارضه راغله يو ځای يې هلته دې ته دخل شيطاني ويلې بالمقابل په خپله خَرَّ د تلاوت په وخت پريوتې دي د هغه روايت په سند په دغه راوي جرحه ده.

او يا ترې نه جواب تفسير مظهري کړې په جلد ۱ صفه ۳۳۶ باندې په دغه آيت :

﴿ تَقۡشَعِرُّ مِنۡهُ جُلُودُ ٱلَّذِينَ يَخۡشَوۡنَ رَبَّهُمۡ ﴾ :

او قوله محمول على من يفعله تصنعاً . يا د ابن عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قول محمول دي په هغه چا چې هغه د تلاوت په وخت کې پريوتل تصنعاً کوي قصداً يې کوي تواجد ته اشاره شوه .

قاضي صاحب ليکي :

وقول ابن عمر ان الشيطان يدخل في جوف احدهم وكذا استعاذة الأسماء رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا. چې هغې اعوذ بالله ويلې وه .

Scanned by CamScanner

محمول على انهما زعما غشي ذلك الرجل تكلفا ومكرا .
دوي دا گمان کړې وه چې دغه سړي دا كار تكلفا وكړي او مكراً يې وكړي .
ولذا نسباه الى الشيطان .
داد قاضي صاحب عبارت دي يوه دا وجه وه دويمه دا چې :
وانما كان انكار تلك الحالة منهما لعدم طريان الحالة عليهما وعلى امثالهما بناء على وسعة الحوصلة وقوة الاستعداد .
صحابه وو باندې به واي حالت اكثري كې دا راتلل هم نه ځكه استعداد ونه يې غټ وه دليل په دې ما قلت باندې چې دوي رد په تكلفا او تصنع كړي نه په غيرِ اختياري هغه دا چې :
ذكر عند ابن سيرين الذين يصرعون .
هغه كسان چې پريوځي :
اذا قرئ عليهم القرآن فقال بيننا وبينهم ان يقعد احدهم على ظهر بنية . په ديوال باندې .
باسطاً رجليه ثم يقرأ عليهم القرآن من اوله الى آخره فان رمى بنفسه فهو صادق .
نو قاضي صاحب وايي :
حيث علق صدقه على رمي نفسه من ظهر بنية مرتفعة فعلم منه انه حمل صرعه على الكذب و التكلف .
د ابن سيرين قول نه خو ښكاره پته لګيږي چې دې صادق دي كه كاذب دي دلته يې كينوي چې پته يې ولګي نو د هغه خو دا مقصد نه دي چې تاسو سړي راولي يعنې صادق له كاذب نه بيل كړي څه په كې كاذبين دي څه په كې صادقين دي .
او هر چې روايت د اسماء بي بي دي چې استعاذه يې ويلې وه هغه هم محمول دي په تصنع او تكلف باندې ځكه له دې نه خپله هم غشي ثابته ده .
سنن النسائي جلد ۴ صفحه ۱۰۳:

Scanned by CamScanner

أنبأ سليمان بن داؤد عن بن وهب قال اخبرني يونس عن بن شهاب اخبرني عروة بن الزبير انه سمع اسماء بنت ابي بكر تقول قام رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فذكر الفتنة التي يفتن بها المرء في قبره.

د عذاب قبر بيان يې وكړو.

فلما ذكر ذلك ضج المسلمون ضجة. ضجة المسلمون معنى صاحوا چغې كړي مسلمانانو په چغو سره سمې چغې شروع شوې داسې چغې شوي.

حالت بيني و بين أن أفهم كلام رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

دومره چغې شوې چې زه د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ په تقرير نه پوهيدمه په مجلس كې دومره چغې وې.

فلما سكتت ضجتهم.

چې ددوي صياح او چغې ختمې شوې.

قلت لرجل قريب مني اي بارك الله فيك ما ذا قال رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ في آخر قوله قال قد اوحي الي انكم تفتنون في القبور قريباً من فتنة الدجال.

دغه د اسماء بي بي د وړاندې صياحات په خپله راغلې دي د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ د تقرير په وخت كې او دا چغې نو دا څنګه له هغې نه انكار كوي:

روايت د بخاري كې په دې غشي هم راغلې ده چې كوم د كسوف په دور كې نبي اكرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كوم تقرير كړې وه نو دې الفاظ دادى د اسماء بي بي په روايت د بخاري كې علاني الغشي په ما غشي غالبه شوه حتى قريبه وه پريوتمه بيا مې مخ وينځلو بيا را بيداره شومه بيا رابانده غشي راغله نو دداسې تخويف له وجې نه په اسماء بي بي خپله غشي راغلې ده.

بخاري جلد ۲ صفحه ۱۲۳ كې هم دا روايت باختصار ذكر دي او عمدة القاري جلد ۱۳ صفحه ۱۱۱ كې معنى كوي:

ضج المسلمون وصاحوا وجزعوا.

Scanned by CamScanner

چغې ووهلې او دومره چغې شوې چې د نبي اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ په آواز هم څوک نه پوهېدل.

هر چې ابن سيرين دي نو د هغه قول هم حمل دي په تصنع او تکلف ورنه ده نه بالفعل څه حالات صادر دي.

الزهد لاحمد بن حنبل جلد ۱ صفحه ۳۰۸:

حدثنا سفيان عن ابن زهير قال كان ابن سيرين اذا ذكر الموت مات كل عضو له على حدته.

چې ده به کله هم مرګ رایاد کړو مړي به ترې جوړ شو يو اندام به يې هم کار نه کولو هر اندام به يې په خپل خپل ځای مړ پروت وه بې دمه به شو نو څه حال په ده خپله هم راغلي غير اختياري دا چې رد کوي نو مراد له هغې نه تکلف او تصنع ده د ابن سيرين رَحِمَهُ اللهُ د غه قول الزهد الکبير للبيهقي جلد ۲ صفحه ۶۹، او حلية الاولياء جلد ۲ صفحه ۲۷۲ کې ذکر کړې دي.

فائده:

سره زه د دې ذکر کوم استدلالاتو نه وړاندې دا خو جوابونه د هغوي د اقوالو وه.

چې دوي اکثره دا وايي چې ده کې شيطان دي نو دلته هغه نصوص ذکر کوم چې شيطان ذاکر ته راځي که غير ذاکر ته نو شيطان خو نصوص منع کوي د دې خبرې نه چې ذاکر ته نزدې نه راځي شيطان بلکې غافل ته شيطان راځي.

سورة مجادلة ۱۹ آيت:

﴿اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ﴾

په منافقينو شيطان غلبه حاصله کړي په نتيجه کې له هغوي نه يې د الله ذکر له ياده ايستلي.

نو دا نسيان د ذکر الله دا نتيجه د اثر د شيطان ده نو خپله پته لږي چې ذکر کوي شيطان به نه وي.

﴿أُوْلَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾.

دارنګې سورة الزخرف آيت ۳۶-۳۷:

Scanned by CamScanner

﴿ وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ الرَّحْمَٰنِ ﴾
څوک چې معرض شي د ذکر رحمن نه .
﴿ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا ﴾
مسلط کړو مونږ په هغه شيطان .
﴿ فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ﴾
نو دې دا شيطان ده لره قرين .
﴿ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴾
او دا شيطان اړوي دوي له سمې لارې نه خو دوي دا ګمان کوي چې مونږ په سمه يو شيطان دوي د سمې نه اړولې خو ددوي دا ګمان وي چې مونږ په سمه لاريو .

دارنګې ابن ابي شيبة جلد ۱۳ صفحه ۳۶۹ کې د ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا د ﴿الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ﴾ ترجمه ذکر کوي :

قال الشيطان جاثم على قلب ابن آدم فاذا سها و غفل وسوس واذا ذكر الله خنس .

اصل کې خنوس تأخر ته ويلې شي دا وروسته شي .
دارنګې الزهد لابي داود جلد ۱ صفحه ۳۶۴ کې هم دغه معنى ذکر کوي .
مسند ابي يعلى جلد ۷ صفحه ۲۷۸ کې هم ذکر ده خو په دغه صفحه د ابي يعلى کې مرفوع حديث دي :

حدثنا محمد بن بحر حدثنا عدي بن أبي عمارة حدثنا زياد النميري عن انس بن مالك قال قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إن الشيطان واضع خطمه على قلب ابن آدم فان ذكر الله خنس وان نسي التقم قلبه فذلك الوسواس الخناس .

مرفوع حديث کې هم پته لږي چې ذاکر نه په وخت د ذکر کې شيطان ځي او لري کيږي .

Scanned by CamScanner

المبحث الثاني : الاستدلالات من القرآن الكريم :

كه دا مونږ وو وايو چې نفس دا حال تكلف او تصنع او حقيقت ييل نه كړو او وايو چې چا باندې دا حال راغې نو بس هغه شيطاني دي او د هيچا دا حال تسليم و نه كړو نو د قرآن كريم د نص نه واضحه ده چې څه نا څه ددې حالاتو په موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ هم راغلي دي .

سورة اعراف آيت : ۱۴۳ : ﴿ وَلَمَّا جَاءَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي ﴾ دا سوال د ارني د كمال عشق او محبت نه شوې وه ده سره ددې علم وه چې د باري تعالى رؤيت نه كيږي دا سوال هم ترې غيرِ اختياري وتلي دي :

د گفتاره د ديدار شوق يې پيدا شو

موسى څكه د ديدار په تمنا شو

﴿ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَن تَرَانِي وَلَٰكِنِ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي ﴾
دغې غر ته وګوره كه چيرته يې قرار ونيوه دا په ځاى پاتې شو په ځاى خپل باندې

﴿ فَسَوْفَ تَرَانِي ﴾ زر ده چې ما به وګورې .

﴿ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ ﴾ هر كله چې تجلي وكړه رب د موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ د غه غره لره .

﴿ جَعَلَهُ ﴾ وي ګرځوه دې تجلي ةُ دي جبل لره .

﴿ دَكًّا ﴾ مكسورا . ټوټه ټوټه .

﴿ وَخَرَّ ﴾ پريو ته موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ .

﴿ صَعِقًا ﴾ چغې وهلې .

دا طريان د پريوتو په موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ وتل د چغو له خولې د موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ نه اثر د تجلي وه رڼا نور وه د فيض غلبه وه .

﴿ فَلَمَّا أَفَاقَ ﴾ كله چې را بيدار شو .

﴿ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ ﴾

Scanned by CamScanner

داد هغې اُرنې د سوال نه توبه اوباسي د دې حال نه توبه نه ده چې ولې پریوتې یمه ولې مې چغې وهلي ګناه مې کړې .

﴿وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ اول د مصدقینو نه یمه چې دې دنیا کې رؤیت ګران دی .

دې ځای باندې تفسیر روح المعاني جلد ٦ صفحه ٧٩ بیروت چاپ مکتبه دار الفکر کې ذکر کوي :

اخرج ابو الشيخ عن ابي هريرة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عن النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال لما تجلى تعالى لموسى عَلَيْهِ السَّلَامُ كان يبصر دبيب النملة على الصفاء في الليلة الظلماء من مسير عشرة فراسخ .

چې کله تجلي ورته وشوه وايي ده ته دومره کشف حاصل شو چې دا وړوکي میږي دا په توره شپه کې به یې لس (١٠) فرسخه کې لیدلو .

وبما اخرجه عن ابي معشر أنه قال مكث موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ اربعين ليلة . څلویښت (۴۰) ورځې موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ باندې دا تاثیروه .

لا ينظر اليه احد الا مات من نور رب العالمين . چا به هم ورته کتل نه چې ورته وبه یې کتل هغه به مړ شو من نور رب العالمین له وجهې د نور د رب العالمین نه د کثرت نور د وجهې نه ده ته کتونکي به مړ شو نو دې نه پته لګي چې قلوب د عبادو مجمع د نورِ الهي جوړیدې شي چې وخت په وخت دې د هغه له زړه نه دا نور خپور شي .

باقي خو تجلي وشوه غره ته خو هغه نور چې کوم دې هغه قلب د موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ راونیوه هغه رڼا او د فیض رحمت په ده څه اثر راغې پریوتلو چغې هم وهلې خو بیرته خپل حال ته راغې چې راغې هغه نور د زړه کې ساتلې وه بیا چې ساتلې وه چې ده ته به چا کتل په هغه به بیهوشي راتله .

سوال : وجد او بیهوشي یو شي دي که فرق لري ؟

الجواب : ګوري تاسو ته ما مخکې ویلې چې وجد دا وارد یرد من الله على قلب الصوفي ، اثر راشي هغه وارد بیا اثرات په اندامونو لري د اندامونو کله خوزیدل دي کله خندل دي کله ژړیدل دي کله پریوتل دي دغه ټول حالات د وجد دي بیهوشي خو همدغه ده په زړه

فيض راغې او بېنګ نه شو بېهوشي چې کومه ده د وجد اعلی قسم دي لکه ژړا یو قسم دي او دا هم اعلی قسم دي او صیاح او د رحمت له وجې نه صحك نو بيهوشي اعلی قسم د وجد دي او که داد وجد قسم نه شي بیا دې منکرین مونږ ته په رد کې دلیل پیش کړي هغوي خو ټول غشي باندې رد کوي اسماء بي بي چې استعاذه ویلې ده په وخت د غشي کې ویلې چې په بعضې خلکو غشي راشي هغې استعاذه ویلي ابن عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نه تپوس د پرېوتلو شوې د تلاوت په وخت کې پرېوځي هغه وویل شیطان یو کس کې د ننه کیږي.

ابن سیرین نه تپوس دا شوې وه چې د تلاوت په وخت کې یو قوم یصرعون پرېوځي نو که داد وجد قسم نه شي او مونږ ترې نه استدلال د غشي نه کوو او که دا څوک وایي چې نه دا غشي وه وجد نه وه نو بیا دې په رد کې دي مونږ ته څه پیش کړې دي خو هم په رد کې ټول غشي پیش کوي.

که ابن عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نه یې پیش کوي که ابن سیرین نه یې پیش کوي که د اسماء بي بي نه یې پیش کوي او که د قرطبي حواله پیش کوي که هر ځای نه یې پیش کوي نو دغه رد په غشي راغلې بیا نو د وجد قسم یې که نو په وجد به رد راشي ستا استدلال به تام شي مونږ جوابونه وکړه او که ته داد وجد قسم نه ګڼې نو بیا خو غشي ځانته شي دي وجد ځان ته شي دي بیا رد کې ولې دا اقوال پیش کوي اصلاً وجد ورود د هغه نور او فیض دي چې وارد شي قلب صوفي لره ددې بیا اثر څه شي دي ددې اثر په اندامونو هغه حرکات موزون تصفیق او رقص غیر موزون هغه سر لاس خپي خوزول دي او صیاح او چغې دي یا پرېوتل دي دا ټول د هغې اقسام دي.

لا ینظر الیه احد الا مات من نور رب العالمین.

نو وایي چې څلویښت ورځې

(۲) دا رنګې سورة اعراف آیت: ۱۵۵: ﴿وَاخْتَارَ مُوسَىٰ قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَاتِنَا فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ﴾ موسی عَلَيْهِ السَّلَامُ د قوم خپل نه اویا (۷۰) کسان غوره کړل میقات زمونږ ته کله چې ونیول هغوي لره رجفې.

دلته مفسرین دوه قوله کوي یو قول دا چې مراد له رجفې نه مرګ دي قائلین ددې قول دغه اویا (۷۰) کسان او هغه کسان چې ﴿أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً﴾ یوه واقعه ګرځوي.

Scanned by CamScanner

﴿فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ﴾ هغوي صاعقې ونيول هغه يادوي .
او وهب ابن منبه چې معروف مفسر دي هغه بيا وايي چې نه دا واقيعتين دي هغه قول چې دا دواړه يوه ډله ده د سدي ده .

او وهب ابن منبه وايي چې دا دواړه جدا خلک دي ﴿أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً﴾ يې چې ويلې هغه مړه شوي دي بيا ژوندي شوې دي او دلته چې کوم دي دا مړه نه دي بلکې دوي باندې لړزه راغله چې کله هلته يو سوال غلط دوي هم کړې وه خو هغه شان نه وه چې ﴿أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً﴾ هلته يې چې دا ميقات کې څه انداز او دا نور او د فيض غلبه وليدله نو پوه شول چې د رحمت د غلبې په وخت دعاء قبليږي نو دعاء يې وکړه په دعاء کې تعدي وکړه دعاء يې څه وکړه وي ويل چې :
يا الله ! مونږ ته داسې مقام راکړې چې ستا په عبادو کې دې هيچا ته هم نه وي ورکړې نو د موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ امت ته د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ په امت بره مقام کله ورکول کيږي ددوي دا دعاء وه ددې او يا (۷۰) کسانو نو پرتاو د هغه نور چې ورباندې وشو نو ﴿أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ﴾ دوي رجفې ونيول تفسير بغوي جلد ۳ صفحه ۲۸۶ کې ليکي :
قال وهب : لم تكن الرجفة صوتاً ولكن القوم لما رأوا تلك الهيبة اخذتهم الرعدة وقلقوا ورجفوا .
ټول به خوزيدل په حرکاتو شول .
حتى كادت . داسې حال پرې راغې قريب وه .
ان تبين مفاصلهم .
چې دا اندامونه يې وخيجي دا جوړونه د لاسونو او خپو تا به ويل چې مات به شي داسې حال پرې راغې .
فلما رأى موسى ذلك رحمهم وخاف عليهم الموت .
موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ پرې ويريدلو چې دا مړه نه شي نو بيا يې دعاء وکړه .
فكشف الله عنهم تلك الرجفة فاطمأنوا وسمعوا كلام ربهم .

Scanned by CamScanner

دې ځای باندې تفسیر روح المعاني په باب الاشارات کې جلد ۵ صفحه ۱۲۶ د سورة اعراف دغه آیت دي چې : ﴿وَاخْتَارَ مُوسَىٰ قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَاتِنَا﴾ نو وايي :

إن موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ اختار سبعين رجلاً من اشراف قومه ونجبائهم اهل الاستعداد والصفاء والارادة والطلب والسلوك.

دا اويا (۷۰) کسان چې وه دا اشراف د قوم وه نجباء او خاصان وه خاوندان د قوي استعداد وه صفايې د زړونو يې لرله صاحبان د ارادې وه او صاحبان د طلب او سلوک وه.

فلما اخذتهم الرجفة اي رجفة البدن. دا رجفه د بدن کوم حال دي دا هغه دي چې راپيښيږي په ابتداء د صعقې د فناء کې هره فناء کې دا راځي که فنا في الشيخ وي د هغه په تعريف به راځي که فنا في الرسول وي د نعتونو سره که فنا في الله وي د تلاوت سره په وخت د طاري کيدو د پړق د انوارو کې او په راښکاره کيدو د هغه تجلياتو د صفاتو کې چې عبارت دي :

من اقشعرار الجسد. جسد به خوزيږي.

وارتعاده وكثيراً ما تعرض هذه الحركة للسالكين. ډير کرته راپيښيږي دغه حرکتونه سالکانو ته.

عند الذكر. د ذکر په وخت کې.

او سماع القرآن او ما يتأثرون به. هغه شي چې دوي پرې اثر اخلي چې شعرونو دي داسې حال پرې راشي.

حتى تكاد تتفرق اعضاؤهم. تر دې چې اندامونه يې ټوټه شي.

وقد شاهدنا ذلك. په سترګو ليدلي مونږ دا حال.

في الخالدين.
د شيخ خالد په مريدانو کې چې وه هغه :

من اهل الطريقة النقشبندية.
اهل د طريقې نقشبندي.

ګوري تقريباً ۲۰۰ کاله مخکې محمود آلوسي تير شوی دی په بغداد کې شيخ خالد بابا دی او د هغه په مريدانو کې وای مونږ په خپلو سترګو ليدلې دي .
نو چې يو سړي نقشبندي ځان ته وايي او حالې په مجلس کې نشته دي بيا په بل اعتراض کوي خو کمال به نه لري کنه اعتراض خو مه کوي چې مونږ سره نشته مونږ سره نشته خو حال خو تسليم کړي چې دا ښه حال دی او يا نقشبندي مه وايه څه بل څه به وي نو دا من اهل الطريقة النقشبندية .

وربما يعتريهم . کله راپيښيږي سالکانو ته .

في صلاتهم . په مانځه ددوي کې .

صياح معه . چغې .

فمنهم من يستأنف صلاته لذلك . بعضې له دوي نه مونځ راګرځوي .

ومنهم من لا يستأنف . بعضې نه راګرځوي .

وقد كثر الانكار عليهم . نن صبا انکار زيات شوې په دوي باندې .

محمود آلوسي فرمايي :

وسمعت بعض المنكرين يقولون .

بعضې منکرانو نه مې اوريدلې چې وايي که دا حالت په دې صوفي راغلې .

مع الشعور والعقل . شعور او عقل يې په ځای وي .

فهي سوء ادب ومبطلة للصلاة قطعاً . دا خو بې آدبي ده او مبطل د صلاة دي قطعاً چې قصداً به يې کوي .

او شعور او عقل وي نو دا خو بيا بې ادبي د مانځه ده مونځ يې بيا فاسد دي .

وان كانت مع عدم شعور وزوال عقل . او که شعورا و عقل نه لري .

فهي ناقضة للوضوء . بيا خو يې اودس هم پسې مات دي .

ولراهم لا يتوضؤون . مونږ ګورو چې دوي اودس نه راګرځوي .

Scanned by CamScanner

واجيب.

دې وايي زه جواب وركوم، محمود آلوسي او پاس يې ويلې:

سمعت بعض المنكرين. د منكرينو د وجد نه مې دا اوريدلي.

زه جواب وركوم:

بأنها غير اختيارية مع وجود العقل والشعور. د وجد والا په اختيار كې نه وي خو عقل او شعور په ځاى وي.

وهي كالعطاس والسعال. دده مثال د عطاس او سعال دي.

ومن هنا. له دغه وجې نه.

لا ينتقض الوضوء. نه ماتيږي اودس.

بل ولا تبطل الصلاة.

اوس د امام شافعي رَحِمَهُ اللّٰهُ مذهب پيش كوي چې هغوي خو وايي كه مانځه كې چا باندې خندا غالبه شوه وايي دا هم چې غير اختياري خندا وه وايي مونځ نه فاسديږي شوافعو خو وايي لا دا قول كړې دي:

فلا يبعد. نو بعيده نه ده.

ان يلحق ما يحصل من آثار التجليات الغير الاختيارية. چې ملحق دې شي د:نې حكم پورې هغه حالات چې راپيښ شي له اثر د تجلياتو نه او وي دا حال غير اختيري.

ولا يلزمه من كونه غير اختياري. اوس نه لازميږي له دې نه چې يو شئ دې غير اختيار وي.

كونه صادراً من غير شعور. چې دا دې صادر من غير شعور شي يعنې دا نه دي چې غير اختياري دي نو شعور به هم نه وي دا نه ده.

فان حركة المرتعش غير اختيارية مع الشعور بها.

د ګوزنډ والي حركت غير اختياري دي **مع الشعور بها** شعور يې شته، مثال يې پيش كړو.

وهو ظاهر فلا معنى للانكار. ښکاره خبره ده هيڅ معنى انکار ته پاتې نه شوه.
په مانځه کې صياح سره چې کوم حرکات راشي خو حرکات داسې حرکات وي چې ظاهراً مفسد وي نفسِ صياح باندې خو فقهاو تصريح کړې.

تدل على زيادة الخشوع. خو مونځ نه فاسدوي او که داسې څه حرکات ترې نه راشي چې هغه د مانځه خلاف وي نو د هغې باره کې به هغه وخت کې دې معذور ګڼلې کيږي چې دا ټول وقت پرې ونيولې شي نو دا به قياس کيږي په معذورينو باندې، بيا يو سړي سلسل البول دي نو هغه د پاره په يو اودس دغه مونځ جائز دي.

خو دې به کله معذور ګڼلې کيږي چې کله د يو مانځه مکمل وخت دي اودس کوي او بيا هغه مشکل ده ته پيښيږي دې اودس کوي بيا مشکل پيښيږي دې اودس کوي بيا مشکل پيښيږي نو چې کله د يو مکمل مانځه وخت کې دغه مشکل پيښيده نو دې د معذورينو نه شو حکم يې دا دي چې اودس به وکړي ولو که وسط د صلاة کې ترې بولې لاړې شي بيا يې هم مونځ کيږي فقهاء دا وايي.

د باړي حضرت صاحب په کراتو تقرير نه کړي مريدانو ته چې ګوري کوم چا نه مانځه کې چغې ترې وهل شوې يې او دا غيرِ اختياري نه وي په اختيار وي نو که اختياري وي مفسد للصلاة که غير اختياري وي نو بيا تجربه ورباندې د يو وقت وکړي په دې کې يو صوفي وه د افغانستان هغه عرض وکړو چې صيب زه نه شم ټينګيدلې ما نه دا چغې وځي.

وايي څه خانقا ته لاړ شه هغه وخت يې حساب کړو په علماو باندې تقريباً دوه نيمې ګينټې وخت وه د ماسپښين وايي هلته بيا اودريږه بيا مونځ اعاده کړه هغه چې اودريدلو بيا ترې چغې ووتلې واي بيا اودريږه دوه نيمې ګينټې يې پرې مکرر کړو دا مونځ په دوه نيمو ګينټو کې د هغه چغې نه اودريدلي واي څه اوس معذور يې د فقهاو په قول دې نه بعد که تا نه په مانځه کې چغې وځي ته به معذور ګڼلې کيږي هغه داسې نه وه چې فقيه نه وه يا د فقهې نه خبر نه وه يا يې کتب نه وه کتلي يا د عامو پنجابي پيرانو غوندې يو امي شيخ وه نه هغه الحمد لله علم کړې وه مجود قاري وه.

دريم استدلال: د وجد لپاره د سورة الزمر ۲۳ آيت دي: ﴿اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ﴾

Scanned by CamScanner

تَقْشَعِرُّ معنی تتحرك وترتعد . چې خوزيږي او رپيږي ددې نه پوستکي د هغه کسانو .
﴿ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ﴾ رب کريم خپل نه يريږي .
خوزيدل د پوستکي بدون د اندام نه کله کيدې شي نو ذکر د حال مراد ترې نه محل دي
اي ترتعد اعضاء هم چې اعضاء رپيږي .
﴿ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ﴾ .
دا وروستني حال دي : ﴿ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ .
په تائيد ددې کې څو آحاديث زه ذکر کوم :
الدر المنثور في التفسير بالمأثور للسيوطي جلد ۱۲ صفحه ۶۵۰ حکيم ترمذي په نوادر
الاصول کې يو امام ترمذي دي بل حکيم ترمذي دي دده نوادر الاصول ما سره شته او ځانته
محدث دي داده ته حکيم ترمذي وايي :
عن العباس بن عبدالمطلب په روايت سره حديث پيش کوي :
اذا اقشعر جلد العبد . کله چې ورپيږي پوستکې يعنې اندام د بنده .
من خشية الله تحاتت عنه خطاياه . گناه ترې رژيږي .
كما يتحات عن الشجرة البالية ورقها . لکه په خزان کې چې زوړ بوټي نه پاڼي رژيږي .
دويم روايت :
واخرج الحكيم الترمذي عن ابي بن كعب رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قال ليس من عبد على سبيل ذكر سنة
ذكر الرحمن . نه دي يو بنده په لاره د اتباع السنة او د ذكر الرحمن کې .
فاقشعر . چې ورپيږي جلد دده .
من مخافة الله تعالى الا كان مثله مثل شجرة يبس ورقها وهي كذلك فأصابها ريح تحات
ورقها كما تحات عن الشجرة البالية ورقها .
دارنګې تفسير البغوي جلد ۷ صفحه ۱۱۵ د حضرت عباس بن عبد المطلب روايت
مذکور دي :

قال قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اذا اقشعر جلد العبد من خشية الله تحاتت عنه ذنوبه كما يتحات عن الشجرة اليابسة ورقها.

نو څه ناڅه حرکت په اندامونو باندې داد وجد يو قسم دي دې سره ګناه رژيږي.

۴: استدلال د قرآن کريم نه:

﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُّنِيبٌ﴾ هود آيت: ۷۵.

د اواه لپاره معاني متعددې مفسرينو ذکر کړې دي مونږ هغه يوې معنى نه اخذ کوو چې يوه معنى د اوه: لغتاً كثير التأوه ته وايي د فعال مبالغه ده په کثرت د اوه کې أوه أوه به يې کول ابراهيم عَلَيْهِ السَّلَامُ.

رب کريم ته د ابراهيم عَلَيْهِ السَّلَامُ د أوه أوه آواز مقبول شو قرآن کريم کې صفت کوي ابراهيم عَلَيْهِ السَّلَامُ اواه دي.

تفسير ابن جرير الطبري جلد ۱۲ صفحه ۴۲ کې ددغې معنى د تائيد لپاره سند خپل سره د ابوذر غفاري رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قصه ذکر کوي وايي:

كان بمكة ان رجلاً كان في الطواف. يو سړي مکه معظمه کې طواف کوي.

فجعل يقول اوه. دا آواز کوي.

ابوذرِ غفاري رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ ته شکايت کوي نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ ور ته فرمايي:

دَعْهُ. پريږده دې.

انه اواه. دې راجع الى الله دي.

دغه کس په نورو رواياتو معلوم دي.

عبد الله ذو البجادين رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دا وروسته روايت پرې دال دي:

حدثنا ابو كريب قال حدثنا وكيع وحدثنا ابن وكيع قال حدثنا ابي عن شعبة عن ابي يونس الباهلي قال سمعت رجلاً بمكة كان اصله رومياً يحدث عن ابي ذر قال كان رجل يطوف بالبيت ويقول في دعائه أَوَّهْ أَوَّهْ فذكر للنبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فقال إنه لأَوَّاه زاد ابو كريب في حديثه قال فخرجت ذات ليلة فاذا رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يدفن ذلك الرجل ليلاً ومعه المصباح.

Scanned by CamScanner

نو دا هغه واقعه ده چې یا ابن مسعود رَضِيَ اللهُ عَنْهُ پرې راغي او دې یې د شپې خبنوه او نبي عَلَيْهِ السَّلَام ورته ورور ویلې وه او یا یې دعا کړې وه چې یا الله زه تري نه راضي او خوشحال یمه ته هم تري راضي شي نو صدیق اکبر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وویل چې کاشکي دا مړي زه وې دا ذوالبجادین دي.

حدثنا ابن وكيع قال حدثنا زيد بن الحباب عن جعفر بن سليمان قال حدثنا ابو عمران عن عبدالله بن رباح عن كعب قال الاواه اذا ذكر النار قال اواه.

ابراهیم عَلَيْهِ السَّلَام به چې اور را یاد کړو نو د خولې نه به یې د اوه چغه لاړه نو ابراهیم عَلَيْهِ السَّلَام په کثرت د تاوه باندې اود اوه اوه سره خدای تعالی یې صفت کوي نو د چا د خولې نه چې اوه اوه وځي او د نیوي مشکل نه وي دا خشیت باندې دلالت کوي.

د دغه حال د خالق نه مطالبه په کار ده چې په مونږ یې هم راولي نه چې انکار وشي انبیاء عَلَيْهِمُ السَّلَام او صحابه کرامو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ باندې څه ناڅه د دې حالاتو راغلي خو کثیر نه وه د قوت استعداد له وجې نه خپله نبي اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ باندې څه ناڅه حالات طاري شوي دي.

المبحث الثالث : في بيان حال المصطفى صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :

صحیح مسلم جلد ۱ صفحه ۱۳ :

قال جاورتُ بحراء شهراً. غارِ حراء کې مجاور و مه یو میاشت.

فلما قضيت جواري. کله چې میاشت مې پوره شوه را کوز شو مه یوه میاشت یې په غار کې تیره کړه.

فاستبطنت بطن الوادي فنوديت. آواز را ته وشو :

فنظرت أمامي وخلفي وعن يميني وعن شمالي فلم أرا احداً. څوک مې هم ونه لیده.

ثم نوديت فنظرت فلم أرَ أحداً. بیا آواز وشو وه مې کتل څوک مې ونه لیده.

ثم نوديت فرفعت رأسي. بیا آواز وشو نو سر مې پورته کړو.

فاذا هو على العرش في الهواء.

Scanned by CamScanner

هو ضمير جبرائيل عَلَيْهِ السَّلَامُ ته راجع دي يعنې جبرائيل عَلَيْهِ السَّلَامُ على العرش في الهواء يعنې جبرائيل عَلَيْهِ السَّلَامُ د هغه د رؤيت سره.

فأخذتني رجفة شديدة. سختې رجفې ونيولمه په وجود يې رږ راغې د نبي اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ په وجود باندې رږ راغې.

فأتيت خديجة رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فقلت دثروني فدثروني. راغلم خديجې بي بي رَضِيَ اللهُ عَنْهَا ته.

فقلت دثروني فدثروني. نو زه يې پټ کړم.

فصبوا. هغوي را واړولې په ما باندې.

ماءً. اوبه.

ګورئ ده باندې هغه خوله هغه تاثير داسې حالت ته دې مبارک نزدې شو چې هغوي خطره د غشي پرې کوي چې بيهوشه نه شي نو اوبه ورباندې اچوي.

ايات نازل شو:

﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنذِرْ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ﴾.

نو رجفه په ده مبارک هم راغله.

دغه رنګې صحيح البخاري جلد ۹ صفحه ۳۷ د وحي د نزول په وخت به دده مبارک حال څه وه حضرت جبرائيل عَلَيْهِ السَّلَامُ په اول ځل راغې:

فأخذني فغطني. څه زور يې راکړو ما ته.

حتى بلغ مني الجهد ثم ارسلني. بيا يې خوشې کړمه ما د هغې نه مشقت هم حس کړو ما ته يې وويل:

اقرأ. وايه.

قلت. ما ورته وويل.

ما أنا بقارئ فأخذني فغطني الثانية.

دويم ځل يې زور راکړو.

Scanned by CamScanner

حتى بلغ مني الجهد ثم ارسلني فقال اقرأ فقلت ما انا بقارئ فغطني الثالثة حتى بلغ مني الجهد ثم ارسلني فقال اقرأ باسم ربك الذي خلق حتى بلغ ما لم يعلم فرجع.

نبي عَلَيْهِ السَّلَام را وکرځیده.

بها. سره ددې آیتونو.

ترجف بوادره. چې رپیده د اوږي هډوکي دده.

بوادر د اوږې غټ هډوکي ته وايي واپس را روان وه دا اوږه مبارکه يې شرقيده او تولـه خوزيدله.

حتى دخل على خديجة فقال زملوني زملوني فزملوه. نو هغې پټ کړو.

نو ځه حالات د اوږې د خوزيدو د وجود د رپيدو دا په نبي اكرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ راغلي دي كله به چې د وحي نزول كيدو عائشه بي بي فرمايي چې په سخت ژمي كې به يې په مخ كنډ كنډ خولي را ماتې شوې نو هغه اثر د حرارت د فيض او د نور د الله چې دي هغه خو به يې حس كړو او هغه بوج پرې راغې:

﴿إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا﴾ خو دومره وه چې دده مبارک سينه ډيره غټه وه.

دارنګې صحيح ابن خزيمة جلد ۲ صفحه ۵۳:

اخبرنا ابو طاهر نا ابوبكر نا عبدالوارث بن عبدالصمد العنبري حدثني ابي حدثنا حماد عن ثابت عن مطرف عن ابيه رأيت النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يصلي ولصدره أزيز كأزيز المرجل.

نبي عَلَيْهِ السَّلَام مونځ كولو سينې دده يو آواز كولو په شان د آواز د جوش وهلي ديګ لكه غټ ديګ چې خوټيږي نو داسې آواز وه لكه آواز د جوش وهلي ديګ هغه چې څنګه خوټيږي د نبي عَلَيْهِ السَّلَام سينه كې داسې د خوټيدو آواز راتلو نو دا بكاء هم وه ژړا هم وه خو هغه ژړا بيرته ده دومره دفع كوله چې د سينې نه بيرته آواز را پورته كيدو.

صحيح البخاري جلد ۹ صفحه ۳۸ كله چې وحي نازله شوه بيا دري كاله وحي بنده وه دې ته زمانه د فترة الوحي ويلې شي فترة د وحي په زمنِ اسلامي كې ۳ كاله دي نزول د اقرأ

Scanned by CamScanner

وشو بيا دري كاله وحي بنده شوه نو دا چا چې ويلې چې قرآن كريم ٢٠ كالو كې نازل دي د هغوي همدا جواب دي چې ٣ كاله زمانه د فترة الوحي يې نه ده حساب كړې.

حتى كې حضرت علي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ عمر شمار كړي نو ٦٠ كاله يې جوړ كړې دي نو د هغې جواب هم دغه دي چې حضرت علي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ د فترة الوحي زمانه، نه ده شمار كړې دلته دې زمانه، نه شماري دې وايي چې ۴٠ كالو كې بعثت وشو او ١٠ كاله مدينه منوره كې نزول د وحي وشو او ١٠ كاله مكه معظمه كې نزول د وحي وشو نو خلكو ويل دا خو ٦٠ كاله شول هغه كلونه نه شماري هغه زمانه د نزول د وحي شماري نو ٢٠ كاله شول ٣ كاله خو فترة وه نو چې كله دا دري كاله وحي بنده شوه نبي اكرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ د خداى تعالى سره دومره حبيب الله او محبوب الله وه چې بس ده باندې مكه معظمه او دا كور او كلي پرې تنګ وه ځكه مينځ كې واسطه جبرائيل عَلَيْهِ السَّلَامُ وه هغه واسطه ختمه شوه ٣ كاله هغه نه راتلو نو ده مبارك باندې دغه سخت حال راغلې وه.

روايت د بخاري معرب بيروت چاپ جلد ٩ صفحه ٣٨ ته ګوري:

و فتر الوحي فترةً. وحي بنده شوه ٣ كاله.

حتى حزن رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فيما بلغنا حُزناً. نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ به خفه وه.

غدا منه مرارا كي يتردى من رؤوس شواهق الجبال.

سحر وختي كې به څو ځلي پېري لاړ ددې لپاره چې ځان وغورځوي له سر د شواهق الجبال نه چې د غره له سره نه ځان وغورځوي.

فكلما اوفى. كله به چې پورته شو.

بذروة جبل. سر د يو غره ته.

لكي يلقي منه نفسه. دې د پاره چې ځان ترې وغورځوي.

تبدّى له جبريل فقال يا محمد إنك رسول الله حقاً فيسكن لذلك جأشه. هغه د زړه جوش به يې له دې سره آرام شو بيا به راغې، بيا به يې زړه تنګ شو د غره سر ته به لاړو چې بيا ځان را وغورځوي، بيا به جبرائيل عَلَيْهِ السَّلَامُ ورته راغې ورته به يې ويل ته رسول الله يې.

Scanned by CamScanner

وتقر نفسه فيرجع فاذا طالت عليه فترة الوحي غدا لمثل ذلك فاذا أوفى بذروة جبل تبدى له جبرائيل فقال له مثل ذلك .

نو دا ۳ کاله د نبي عَلَيْهِ السَّلَام دا طريقه وه چې دې مبارک به دومره تنګيدلو چې د غره سر ته به ختلو ځان به يې غورځوه د جبرائيل عَلَيْهِ السَّلَام په آواز به آرام شو .

نو دا حزن بسط په صوفي باندې دا راځي کله ډيره زياته خوشحالي وي انتهائي پوهيږي نه چې زه اوس څه وکړمه . او کله حزن غالب شي همٰ غالب شي .

حکايت :

زمونږ د متعلقينو او مريدينو نه يو کس دي ډير ساده دي يوه ورځ ما ته راغې وايي چې زما دا زړه چې دې درد کوي او داسې درد کوي چې نه د ورځې ترې خوب کولې شم نه د شپې ما ورته وويل چې دا خو ډيره ښه خبره ده چې نه د ورځې خوب کولې شي او نه د شپې وايي نه دا به څه مرض وي کنه خو زما خبره يې ونه منله ما ورته وويل چې دا مرض نه دي او ښه ده چې د زړه درد درته پيدا شو .

نو ما نه چې تللې کوم چا ته ورغلې دي چې ما دم کړه زه مريض شوې يمه زما دا زړه خوږيږي هغه چې هر څه دم پرې اچولې خو چونکې د ه د نعمت بې قدري وکړه بيا راغې ما ته وايي چې ياره ما خو ستا خبره ونه منله بد مې وکړو او زه لاړم ځان مې په چا دم کړو هغه درد ورک شو خو په هغه درد کې يو خوند وه بس هغه خوند پسې زه اوس ګرځم هغه نه پيدا کيږي.

ما ورته وويل چې هغه درد دم نه دي ورک کړې ستا ناشکري ورک کړې دي ته په دې ناشکره وې چې دا درد ولې زړه کوي ته که په دې شکر ګذار واي دا درد به هم واي خوند به هم واي حال به هم واي واي کلي کې خلک راته ليوني وايي ډير ساده دي دا څنګه ذکر دي چې خلک ما ته ليوني وايي ما ورته وويل چې ته ليوني يې وايي نه ما ورته وويل چې دا خو خلک ليوني دي چې تا ته ليوني وايي .

نو دغه کس يوه ورځ راته دا خبره هم کړې وه چې کله دومره خوشحاله شمه چې زه وايم چې والوځمه کله داسې تنګ يمه زه وايم چې ځان مر کړمه نو هغه غريب عام سړي دي اوس بسط باندې څه پوهيږي نو دا وي کله داسې حال را شي .

Scanned by CamScanner

زما قاصر فکر دادی چې د هغې لویه وجه دا وي چې که د معقول تشبیه محسوس سره ورکړو د ایضاح لپاره نو دا روح چې دي دا عروج کوي او هر عروج کې چې شي ځي دا ستړي کیږي دا په یوه ساه نه شي تللې.

لکه مرد کي پسې باروت واچول شي دا ځي یو ځای پورې ځي داسې نه وي چې همداسې به خوشي وي نو دا روح عروج کوي پرواز کوي ددې پرواز په وخت کې که ده ته حزن رانه شي او دغه ځای کې دې ونه دریږي دا دویم سفر نه شي کولې.

په ده حزن راشي هغه ځای کې محفوظ شي دا دده دمه ده کله چې په دې صوفي بسط راشي او عروج خو په بسط کې کیږي په حزن کې نه وي نو بس دغه وخت کې یوه دویمه منډه کوي پرواز کوي دا بسط او حزن ددې لپاره په دې صوفي بدلیږي رابدلیږي.

دارنګې صحیح مسلم جلد ۷ صفحه ۹۲ دې کې به د بعضې خلکو شبهه دفع شي چې د صحابه کرامو زمانه کې دا ژړا ګانې او مجلس کې دا شور دا نه دې شوې.

هغه مخکې د اسماء بي بي حدیث مونږ پیش کړو د مسلم په حواله چې:

ضج المسلمون ضجة. دومره چغې وي چې ما د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ خبره نه فهموله چې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ څه وايي.

دې حدیث ته هم ګوري:

عن انس بن مالك قال بلغ رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عن اصحابه شيء. نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ ته د صحابه کرامو نه د څه خبرې ذکر وشو چا څه ورورسول دلته احادیث مجمل دي چې دا څه خبره رسیدلې وه.

فقال عرضت عليّ الجنة والنار فلم أر كاليوم في الخير والشر ولو تعلمون ما أعلم لضحكتم قليلاً ولبكيتم كثيراً قال فما أتى على أصحاب رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يوم اشد منه.

له دې نه سخته ورځ پرې نه وه راغلې.

قال غطوا روءوسهم ولهم خنين.

سرونه هر چا پټ کړل او ټیټ یې کړل او دوي لره ژړا ده.

Scanned by CamScanner

د خنين معنى به وروسته راشي بعضې نسخو کې خنين راغلي او بعضې نسخو کې حنين راغلي.

قال فقام عمر فقال رضينا بالله ربا وبالاسلام دينا و بمحمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نبياً قال فقام ذاك الرجل فقال من أبي قال أبوك فلان فنزلت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِن تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ﴾.

نو دوي سرونه ټيټ کړل او دوي لره خنين وه.

د خنين معنى شرح النووي على مسلم جلد ۸ صفحه ۸۱ کې کوي:

ومعناه بالمعجمة خنين صوت البكاء وهو نوع من البكاء قالوا و اصل الخنين خروج الصوت من الانف كالحنين بالمهملة من الضم.

حنين هغه چې د خولې نه آواز راوځي او خنين هغه دي چې دا ژړا څوک ټينګوي او د پوزو نه يې آواز وځي.

وقال الخليل هو صوت فيه غُنة.

دا هغه آواز دي چې غنه ولري دا ژړا چې کله اوږده شي يو درد پيدا کړي دغې آواز ته وايي.

وقال الأصمعي اذا تردد بكاؤه فصار في كونه غنة فهو خنين.

او کله چې ژړا زياته شي بار بار وي او دې يې ټينګوي بيا راځي دې سره غنه وي دې ته خنين وايي.

وقال أبوزيد الخنين مثل الحنين وهو شديد البكاء.

او ابو زيدؒ وايي چې خنين او حنين يو معنى ده شديد البكاء ته ويلې شي.

د شرح السنة جلد ۱۲ صفحه ۳۷۹ کې چې کوم روايت دي دا مې دې د پاره ذکر کړي چې دوي دا سې نظر جوړ کړي چې د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ زمانه کې د هغه د وړاندې نه چا شعر ويلې او نه دا نعت خوانيانې شوې دي مسجد کې او نه ژړا ګانې شوې دي.

نا دا روايت په دې دال دي چې د هغه په مجلس کې اشعار هم ويل کيدل:

Scanned by CamScanner

اخبرنا ابو محمد الجوزجاني اخبرنا ابو القاسم الخزاعي اخبرنا الهيثم بن كليب حدثنا ابو عيسى حدثنا علي بن حجر أخبرنا شريك عن سماك بن حرب عن جابر بن سمرة قال جالست النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اكثر من مائة مرة وكان اصحابه يتناشدون الشعر .

وه صحابه هغوي به شعرونه ويل .

ويتذاكرون اشياء من امر الجاهلية وهو ساكت .

د جاهليت هغه كارونه به يې هم يادول د خپلې د سادګۍ نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ به غلي ناست وه .

وربما يتبسم معهم . او كله به يې ورته تبسم هم كوه .

نو دا د هغه د وړاندې د اشعارو ويل دي او حضرت جابر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وايي چې د ۱۰۰ ځل نه زيات زه داسې ناست يمه چې خلكو اشعار ويلې دي او دې ناست دي .

دارنګې تفسير القرطبي جلد ۱۹ صفحه ۲۴۰ په دې كې د نبي اكرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خپله غشي ثابته ده چې په ده مبارک هم راغلې ده :

اراد النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . اراده وكړه نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ .

ان يرى جبريل في الصورة التي يكون بها عند ربه جل وعز .

جبرائيل عَلَيْهِ السَّلَامُ ته وايي چې ته خالق سره په كوم صورت كې يې په هغه صورت كې راته ځان وښايه .

فقال ما ذاك إلي . دا زما اختيار نه دي اجازت نشته .

فاذن له الرب جل ثناؤه . خداى تعالى ورته اجازت وكړو چې ځان ورته وښايه .

فأتاه . جبرائيل عَلَيْهِ السَّلَامُ ورته راغې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ لره .

وقد سد الافق . دا ټول افق يې نيولې وه دومره غټ وه .

فلما نظر . هر كله چې وكتلې .

اليه النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خر مغشياً عليه . نو نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ بيهوشه پريوتلو له دې وجې نه مشركينو وويل : انه مجنون .

Scanned by CamScanner

دا مشرکینو چې اله مجنون ویلې دا په ده غشي راغلي وه نو راتلل د غشي داد صلحاو عمل شو نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ باندې راغله او غشي والا ته مجنون ویل داد مشرکینو عمل شو .

دارنګې تفسیر سمعاني جلد ۸ صفحه ۳۰۲ کې حدیث ذکر کوي د ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ :

قال دخلت اليهود على نبي الله فقالوا يا محمد صف لنا ربك .

داخل شول یهود په نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ باندې هغوي وویل نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ ته د خپل رب تعریف راته وکړه .

وانسبه لنا . او نسب یې راته بیان کړو .

فقد وصف نفسه في التوراة ونسبها . دا نسبها ددوي دروغ وه چې خپل نسب یې بیان کړي العياذ بالله .

فارتعد رسول الله حتى خر مغشياً عليه .

د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ په وجود باندې رېږ راغې دومره ورپیده تر دې چې بیهوشه وغورځیدلو .

داد هغوي دوران او د جهل نه ډک قول د وجې نه په نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ دا حال راغې چې عذاب پرې رانه شي دا څه وايي .

فقال كيف تسألوني عن صفة ربي ونسبه ولو سألتموني ان أصف لكم الشمس لم أقدر عليه .

د هغه لمر د ذات تعریف درته نه شم کولې نو د خدای جَلَّ جَلَالُهُ د ذات تعریف به درته څنګه وکړم .

د خدای تعالی د ذات تعریف خو تعریف د صفاتو ته ویلې شي د ذات تعریف خو نه کیږي د صفاتو تعریف به کوي او د هر صفت په تعریف کې د ذات الله تعریف پروت دي هغې جاهلانو ورنه د ذات الله تعریف وغوښتلو چې ذات یې وښایه او نسب یې وښایه .

نو دې جواب کې وايي که تاسو ما نه دا غواړي چې د لمر د ذات تعریف راته وکړه هغه هم قادر پرې نه یمه ځکه د لمر د ذات به څه وایم سوا له دې نه چې په دې وخت راخیژي او په دې وخت پریوځي او ډیره زیاته رڼا لري او ټوله دنیا یې روښانه کړي خارجي صفات به یې کوي نو ذات نه به یې څه وايي چې دا څه شي دي .

Scanned by CamScanner

فهبط جبريل عَلَيْهِ السَّلَامُ فقال يا محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قل لهم الله احد الله الصمد.

دا سورة نازل شو نو دغه دوه روايات دې باندې شول چې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ باندې غشي راغلې ده نو د هر غشي حالت ته شيطاني حالت ويل حماقت دي.

المبحث الرابع : في بيان أحوال الصحابة رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ :

معجم ابن المقري جلد ۱ صفحه ۱۶۷ د ابن عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ روايت ذكر كوي:

قال كنت عند النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وعنده ابو بكر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ.

ابن عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فرمايي چې زه او ابو بكر صديق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ سره ناست وو.

عليه عباءة قد خللها على صدره بخلال.

هغه باندې يوه چپن وه چې د هغې چپن مينځ كې څه تاكي لګولې وه.

فنزل جبريل عَلَيْهِ السَّلَامُ فقال ما لي ارى ابو بكر عليه عباءة قد خللها على صدره بخلال.

داد چپنې د صدفونو يعني د تكمو ځايونه يې په ونو او غنو باندې بند كړې وه.

فقال انفق ماله علي قبل الفتح. ټول مال يې خيرات كړې دي مخكې د فتحې نه ما باندې.

قال فأقرئه عن الله عز وجل السلام.

جبرائيل عَلَيْهِ السَّلَامُ ورته فرمايي د خداى تعالى له طرف نه ده ته سلام ووايه.

و قل له يقول لك ربك عز وجل يا أبابكر أراض أنت عني في فقرك هذا.

په دې فقر كې ما نه راضي يې.

ام ساخط؟ او كه ناراض يې.

فالتفت النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الى أبي بكر. نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ حضرت ابو بكر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ته وكتل.

فقال يا أبابكر هذا جبريل يقرئك السلام ويقول لك أراض انت عني في فقرك هذا ام ساخط؟ فبكى ابو بكر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ.

وژړل ابو بكر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ او په جيګ آوازيې وويل:

Scanned by CamScanner

اعلى ربي اسخط ؟ انا عن ربي راض انا عن ربي راض. دا يې وويل داد فرحت د دغه سلام د باري تعالى نه په ده باندې د غه حال دلته طاري شوې وه.

شاه عبد العزيز رَحِمَهُ اللهُ په تفسير عزيزي چې ۳۰ پاره ده او صفحه ۲۰۶ ده همدا واقعه فارسي کې ذکر کوي هغه له دې نه د وجد ثبوت کوي او وايي:

ابو بکر صديق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ را بشنيدن اين سخن حالتي رو داد.

ابو بکر صديق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ له ددې خبرې په اوريدو يو حالت راغې.

که بر مثال ارباب وجد مست شد. په شان د وجد د صوفيانو چې په صوفيانو راځي دې مستي کې راغي.

ميگفت. چې ويل يې.

من چه قسم کدورت باپروردګار خود دارم بار بار به آواز بلند همين نغمه را ميسرايد. په جيګ آواز به يې همدغه نغمه تاوه وله: انا عن ربي راض انا عن ربي راض.

نو دې وايي داد هغه مستي له وجې نه په ده دا حال راغلې وه ددې خبرې د خوشحالي.

عمرِ فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ باندې د خوف د غلبې له وجې نه څه ډير حالات مذکور دي.

شعب الايمان جلد ۳ صفحه ۴۱۴:

وروينا في فضائل عمر بن الخطاب رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عن الحسن رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قال كان عمر بن الخطاب رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يمر بالاية في ورده.

ده به چې کوم اورادو کې آيتونه لوستل او دده وظيفه به وه چې يو آيت باندې به يې مرور وکړو.

فتخنقه. نو ساه به يې بنده شوه ژړا به ونيوه ستوني به يې بند شو.

فيبكي. ژړل به يې دومره به يې وژړل.

حتى يسقط. راپرې به وتلو.

ويلزم بيته اليوم واليومين حتى يعاد يحسبونه مريضاً.

Scanned by CamScanner

يوه ورځ دوه ورځې به كور كې پروت وه بهر به نه شو تللې تر دې چې بيمار پرسي به يې كيده خلكو به ګمان كوه چې مريض دي .

دا رنګې محض الصواب في فضائل أمير المؤمنين عمر بن الخطاب جلد ۲ صفحه ٦١٦ روايت ذكر كوي :

ان قوما أتوا عمر بن الخطاب رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. قوم ورته راغې .

فقالوا يا أمير المؤمنين ان لنا اماما شابا . زمونږ يو ځوان امام دي .

اذا صلى . چې كله مونځ ته اودريږي .

لا يقوم من المحراب . نه اودريږي په محراب كې .

حتى يتغني بقصيدته .

وايي چې محراب ته وړاندې شي نو سم نعت خوان دي يو ځل يو رباعي ووايي نو بيا جمعې ته مخكې شي اشعار ووايي نو بيا جمع ته مخكې شي حضرت عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ته په شكايت راغلو داسې كار كوي چې جمعې ته يې مخكې كړو نو اول رباعي ووايي بيا جمع كوي .

قال عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. حضرت عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ورته وويل .

فامضوا بنا اليه .

راپاڅې راځې چې ورشو ده پسې راغي ورته هغه ورته وايي يا امير المؤمنين څه شي راوستي كه ستا ضرورت وايي ويلې به دې وه زه به درغلې وم ډيره عاجزي كړې ده وايي ما ته چا وويل چې ته جمع ته مخكې كيږې نو اول اشعار وايي بيا جمع كوي وايي هاو دا كار خو كومه اقرار يې كړې دي .

قال بلغني عنك انك تتغني بين يديك قال نعم قال يا امير المؤمنين انما عظة أعظ بها لنفسي . دا خو څه هسې رباعي نه ده دا خو يو شعر دي هغې كې خپل ځان ته نصيحت كومه نو بيا جمعې ته مخكې كيږم .

قال له عمر قُلْ . حضرت عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ورته وويل ووايه .

Scanned by CamScanner

قال إني أخاف الشنعة ان افعل بين يديك . دا خو ما تا ستاد وړاندې غټه شوخي بنکاري چې زه اشعار وايمه دا جرأت نه شم کولې .

قال له قل . حضرت عمر رضي الله عنه ورته فرمايي وايه :

فان كان حسناً قلت معك . که ښه وي زه يې هم درسره وايم .

وان كان قبيحا نهيتك عنه . که قبيح وي له هغې نه دې منع کوم .

قال فاطرق الفتى . سر يې ټيټ کړو .

ثم انشاء . شروع شو .

يقول . چې ويل يې .

و فؤادي كلما نبهته ۞ عاد في اللذات يبغي تعبي

لا أراه الدهر الا لاهياً ۞ في تماديه فقد برح بي

يا قرين السوء ما هذا الصباء ۞ فني العمر كذا باللعب

نفسي لاكنت ولا كان الهوى ۞ راقبي مولاك و خافي و ارهبي

هر کله چې زړه ته آگاهي ورکومه = بيا ګرځي ميلان کوي للذات لره يبغي تعبي لتموي ستړتيا زما يعني ما هغه سختي ستړتيا ته رسوي .

لا أراه الدهر الا لاهيا . اوږده زمانه ، نه ګورم دا نفس خپل مګر لاهي .

في تماديه . په سرکشي خپله کې .

فقد برح بي . پس په همدغه حال په ما باقي پاتي دي .

يا قرين السوء ما هذا الصباء . اى بد ملګري نفس ته وايي .

ما هذا الصباء . څه دي صباوت او بې ديني ستا .

فني العمر كذا باللعب . عمر دې په لعبو باندې فاني کړو خپل نفس ته مخاطب دي په دې کې .

Scanned by CamScanner

نفسي لا کنت ولا کان الهوی اي نفسه. یو وخت داسې وه چې نه ته وې او نه دې هوا وه نو اصل کې اله موجود وه.

راقبي مولاك وخافي وارهبي. و ویرېږه له هغه نه د هغه نګهباني و منه او هغې ته منتظر شه.

فبکی عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. حضرت عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ژړل.

وقال هکذا ینبغي کل من یکره. هر څوک چې یریږي په مانځه کې د خطراتو نه هریو دي دا شعر ووایي.

قال عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وانا ایضاً اقول نفسي لا کنت ولا کان الهوی راقبي مولاك وخافي وراهبي. هغه هم پسې داسې وویل خپله.

دارنګې احیاء العلوم الدین جلد ۲ صفحه ۲۹۷:

وسمع عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ رجلاً یقرأ ان عذاب ربك لواقع ما له من دافع فصاح صیحة وخر مغشیاً علیه.

نو دده مبارك له خولې نه یوه چغه لاړه بیهوشه پریوتلو.

فحمل الی بیته. په کټ کې واچولې شو کور ته یوړلې شو.

فلم یزل مریضاً في بیته شهراً. یو میاشت په کور کې بیمار وه.

دارنګې کنز العمال في سنن الاقوال والافعال جلد ۱۲ صفحه ۵۹۱، جبرائیل عَلَيْهِ السَّلَامُ راغې د جنت تعریفونه کوي دا اوږد حدیث دي اصلاً حدیث دا دی عمرِ فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ راغې وایي د معراج په شپه جنت ته تللې وي مونږ ته خویې لږي قصې وکړه نو رحمت عالم ورته فرمایي چې که دومره عمر درکې تیر کړمه لکه نوح عَلَيْهِ السَّلَامُ چې څومره قوم کې تیر کړي وه ۹۵۰ کاله وه نو که ۹۵۰ کاله د جنت خبرې کومه نو خلاصي به نه شي دومره څه ما په جنت کې کتلې دي او دا مې چا ته ویلې هم نه وه خو تا رانه تپوس وکړو تا ته به یې ووایمه بیا یې دا واقعه ورته شروع کړه.

ما دلته اختصار کړې.

یوه مانې وه ما جبرائیل عَلَيْهِ السَّلَامُ ته وویل:

Scanned by CamScanner

من يصير اليها و من يسكنها . هغه د و مره بنا شسته وه .

ضوؤها كضوء الشمس في الدنيا . ما ته جبرائيل عليه السلام و ويل .

يسكنها و يصير اليها من يقول الحق و يهدي الى الحق و اذا قيل له الحق لم يغضب و مات على الحق .

دا سړي به ورته ځي ، ما و ويل .

يا جبريل هل تسمي احداً . د چا نوم اخلي او که نه .

قال نعم رجلاً واحداً . يو نوم به درته و اخلم .

قلت من ذاك الواحد ؟ قال عمر بن الخطاب . چې دا خبره و شوه .

فشهق عمر شهقة . نو د عمرِ فاروق له خولې نه يوه چغه لاړه .

فخر مغشياً عليه الى الغد من تلك الساعة .

صبا تر دغه وخته پيا بيهوشه پروت وه نو داد فرحت نه پرې راغله مستي راغله چې دا حال ده ته ثابت شو .

قال ابو محمد فحدثني عبدالله بن الحسن ان عمر بن الخطاب لم يضحك ملء فيه بعد ذلك حتى فارق الدنيا .

د دې حديث له اوريدو نه وروسته يې په ډکه خوله نه دي خندلي .

دارنګې سنن الکبرى للبيهقي جلد ۸ صفحه ۶ . دلته د حضرت علي او حضرت جعفر د حضرت زيد رضي الله عنهم د درېو صحابه کرامو جذب او وجد دي له مستي نه دا کار شوې دي نبي اکرم صلی الله علیه وسلم حضرت زيد رضي الله عنه ته و ويل :

انت اخونا و مولانا فحجل . هغه حجل وکړو وي ويل حضرت جعفر رضي الله عنه ته :

انت اشبههم بي خلقاً و خُلقاً . ته په دې ټولو کې اخلاقو او رنګ کې زما په شان يې .

فحجل . هغه هم حجل وکړو .

وراء حجل زيد . وروسته له حجل د حضرت زيد رضي الله عنه نه .

Scanned by CamScanner

ثم قال لي انت مني وانا منك . حضرت علي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فرمايي ما ته يې دا خبره وکړه ته زما نه يې زه ستا نه يمه .

فحجلت . ما هم حجل وکړو .

وراء حجل جعفر . وروسته له حجل د حضرت جعفر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نه .

اوس د حجل معنى امام بيهقي کوي سنن الكبرى للبيهقي جلد ۱۰ صفحه ۲۲۶ باب لګوي :

باب من رخص في الرقص اذا لم يكن فيه تكسر وتخنث . چا چې رقص ته جواز ورکړې دي کله چې په دې کې تکسر او تخنث نه وي د هيجړاګانو هم مثل کيدل او په دې کې مات مات کيدل نه وي صرف دوران وي چې دې ته چا جائز ويلې د هغې دليل څه شی دي .

دا حديث يې بيا پيش کړې دي :

وفي هذا ان صح دلالة على جواز الحجل . او حجل څه ته وايي .

وهو ان يرفع رجلاً . چې يو خپه اوچته کړي .

ويقفز على الاخرى . او په بلې ټوپ ووهي .

من الفرح . له خوشحالي نه .

فالرقص الذي يكون على مثاله يكون مثله في الجواز .

سيوطي رَحِمَهُ اللَّهُ د حجل معنى په دوران کوي هغه وايي دا يو خپه اوچته کړي د بلې خپې په پونده باندې تاو شي دې ته حجل وايي .

نو هسې سوچ چې وکړې شي چې نبي اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ناست وي حضرت زيد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ خپه اوچته کړي هغه ټوپونه وهي او بيا ګرد تاويږي او هغه لا په دې حال کې دي چې دويم خوشحالي کې حضرت جعفر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ راغې هغه:

وراء حجل زيد . د هغه شا ته هغه لګيا دي تاويږي هغه لا ناست نه دي چې حضرت علي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ خوشحالي کې راغلو هغه يې شاته پاڅيدو .

فحجلت وراء . د هغې نه اخوا ما حجل وکړو .

Scanned by CamScanner

دري کسان د نبي عَلَيْهِ السَّلَام په مخکې یا ټوپونه وهي خپه یې او چته کړې ده او یا تاویږي او هغه منع نه کوي وروسته به حواله راشي امام سیوطي رَحِمَهُ اللهُ فرمایي:

هذا اصل لرقص الصوفية في مجالس الذكر. په مجلس د ذکر کې د صوفیه وو د رقص د پاره دا اصل عظیم دي چې نبي عَلَيْهِ السَّلَام منع نه وه کړې.

نو داد خوشحالي نه دا حال دوي ته راغې چې نبي اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ما ته اخ او مولا وایي هغه ما ته دا الفاظ استعمالوي:

اشبهت خَلقي وخُلقي. یا انت مني وانا منك دا ټول عجیب صفات دي نو خوشحالي نه دا حال پرې راغلې وه.

دارنګې تفسیر الدر المنثور جلد ۱۴ صفحه ۱۳۸ حسن بصري رَحِمَهُ اللهُ فرمایي:

كان شاب على عهد عمر بن الخطاب رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ملازم المسجد والعبادة.

د عمرِ فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ زمانه کې یو ځوان وه له مسجد سره ملازم وه یعنې همیشه به یې عبادت کوه.

فعشقته جارية. یوه جاریه پرې عاشقه شوله.

فأتته في خلوة. دغه جاریه راغله دې ځوان ته په یواځې والي کې.

فكلمته. خبرې ورسره وکړې.

فحدث نفسه بذلك. هغې به څه مطالبه کړې وي ده له ځان سره یو څو خبرې وکړې.

فشهق شهقة. یوه چغه یې ووهله.

فغشي عليه. نو غشي پرې راغله.

فجاء عم له الى بيته. یو تره یې ورته راغې دې یې کورته یوړو.

فلما آفاق. هر کله چې رابیدار شو.

قال يا عم انطلق. وې ویل ای تره زما لاړ شه.

إلى عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فأقرئه مني السلام.

Scanned by CamScanner

حضرت عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ته زما سلام وايه ورته وواييه هغه ته .

ما جزاء من خاف مقام ربه . څه ده جزاء د هغه چا چې له خدای نه يريږي او غلط کار پريږدي .

فانطلق عمه فأخبر عمر . تره يې لاړ حضرت عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ته يې ووېل .

وقد شهق الفتی شهقة أخری فمات منها . دلته په کور کې دي ځوان دويمه چغه ووهله هغې نه پس وفات شو .

فوقف عليه عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. نو عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ورته راغې او دريدلو .

فقال لك جنتان لك جنتان .

بل حديث مې وليدو چې دې يې دغه وخت کې دفن کړې وه عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ووېل ولې مو زه خبر نه کړم .

نو راغې قبر ته يې اودريدلو او قبر ته آواز کوي : لك جنتان لك جنتان .

بيا د قبر نه ورته اواز راغې چې عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ما ته جنتونه ميلاو شول .

نو داد غلبې د خشيت نه داسې رائحي کوم ردود چې مخکې ما ذکر کړي ابتداء کې حمل دي په تکلف او تصنع باندې دي .

دارنګې شعب الايمان جلد ۲ صفحه ۲۸۵ کې د صحابه کرامو نه غير د نورو خواصو خاشعينو احوال ذکر کوي ، محمد بن سماک وايي :

دخلت البصرة فقلت لرجل كنت أعرفه دلني على عبادكم . بصره کې يو کس مې پيژندلو ما ورته ووېل چې تاسو کې عابدين څوک دي هغه راوښايه .

فأدخلني على رجل عليه لباس الشعر طويل الصمت . نو يو سړي ته يې بوتلمه او ډير خاموشه وه .

لا يرفع رأسه الى احد . چا ته يې هم سر نه پورته کوه غلي وه ښکته به يې کتل .

قال . دې وايي .

فجعلت . زه شروع شوم .

Scanned by CamScanner

استنطقه الكلام . ما ورسره خبرې کولې .

فلا يكلمني . ما سره يې خبرې نه کولې .

قال محمد بن سماك . وايي .

فخرجت من عنده فقال صاحبي . ما ته دې ملګرې وويل .

هاهنا ابن عجوز هل لك فيه ؟ دلته د يو کونډې بوډۍ ځوی دی هغه ډير غټ عابد دی هغې ته نه ځي .

ګورئ دا محدثين دي خو عبادو سره ناستې کوي د فائدې د پاره .

قال فدخلنا عليه فقالت العجوز . دې مورېيې ويل دې بوډۍ :

لا تذكروا لابني شيئاً من امرِ جنةٍ ولا نار . زما دې ځوی ملاقات له راغلي خو ګورئ د جنت او د نار ورته ذکر مه کوي قصې به ورته نه کوي دلته .

فتقتلوه . که يا مو جنت ياد کړو يا مو جهنم ياد کړو راته مړ به يې کړي .

فليس لي غيره . بل ځوی مې نشته .

محمد بن سماک فرمايي :

فلما دخلنا عليه . چې مونږ کله ورغلو .

فاذا عليه من اللباس مثل ما على صاحبه . همغه جامه يې وه .

منكس الرأس طويل الصمت فرفع رأسه فنظر الينا ثم قال ان للناس موقفاً لا بد ان يقفوه .
د ټولو خلکو يو ميقات دي چې خامخا به هلته اودريږي .

قال قلت . دې وايي ما ورته وويل .

بين يدي من رحمك الله ؟ دا ميقات او اودريدل د چا مخې ته دي .

قال فشهق شهقةً . دې وايي يو چغه يې د خولې نه لاړه .

فمات . مړ شو .

قال ابن السماك فجاءت العجوز . بوډۍ راغله .

Scanned by CamScanner

فقالت . وي ويل .

قتلتم ابني . زما ځوي مو مړ کړو .

قال فكنت فيمن صلى عليه رَحِمَهُ اللَّهُ . ما يې هم په جنازه کې شرکت وکړو .

ګورئ فقط د خالق له ياد سره په هغه مرګ راځي او غشي راځي .

دارنګې الزهد لاحمد بن حنبل جلد ۱ صفحه ۱۷۲ : علي ابن فضيل له سفيان ابن عيينة سره وه .

فتحدث سفيان بحديث فيه ذكر النار وفي يد علي بن فضيل قرطاس فيه شيء مربوط فشهق شهقة وقع ورمى بالقرطاس او وقع من يده فالتفت اليه سفيان فقال لو علمت انك ها هنا ما حدثت به .

که ما ته پته واي چې علي بن فضيل دلته ناست دي دا حديث به مې نه وه بيان کړې .

فما افاق الا بعد ما شاء الله . څه ډير وخت بعد بيا را په خود شو .

دارنګې حلية الاولياء جلد ۶ صفحه ۳۶ کې د حضرت موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ د خالق سره د مناجات او د تکليم څه خبرې ذکر دي موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمايي :

استغفر الله من الذنوب حولاً قال الله قد غفرت له فقال رب اذا غفرت لي وافرحت بالمغفرة قلبي واقررت بالمغفرة عيني . او زما زړه دې په مغفرت خوشحال کړو او زما سترګې دې په مغفرت يخې کړي .

لذاذة منطقك مسامعي . او لذت د منطق ستا دننه شو مسامعو زما ته .

نو يو سوال درنه کومه هغه دا چې :

فلا ترني خصمي يوم القيامة . هغه زما خصم ورځ د قيامت کې ما ته مه مخامخ کوه هغه ده نه چې څوک په خطاء سره وژل شوې وه هغه يادوي .

قال يا موسى أجورًا تسألني . اى موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ د ظلم سوال رانه کوې ظلم وکړم چې نه يې مخامخ کوم درسره .

Scanned by CamScanner

يأتي ملك الموت يوم القيامة قابضاً على ذقنك حتى تحبثو بين يدي فانتفض موسى عليه السلام.

رب كريم ورته فرمايي اى موسى عليك السلام ملك الموت به په ورځ د قيامت راشي قابضاً على ذقنك دا عجيبه الفاظ دي چې د انبياء سره د مخلوق د حق موافق اگر که دوي نه خطاء شوي ده دا مواخذه نه ده خو عام عباد پرې هيروي خو بيا هم اودروي خوبې ورته كنه خصم خو اودروي نو :

قابضاً على ذقنك حتى تحبثو بين يدي . ملك الموت به قابض وي په ذقن ستا باندې تر دې چې زما مخې ته دې راولي له دې سره .

فانتفض . ورپيده موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ .

فغشي عليه سبع ليال . بيهوشي پرې راغله ٧ شپې ٧ ورځې بيهوشه وه ٧ ورځې بعد را بيدار شو جبرائيل عَلَيْهِ السَّلَامُ ورته راغي :

يا موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ انقطع رجاءك بعد اذ سمعت بالمغفرة . اميد دې قطع كوي مه قطع كوه تا خو د مغفرت سماع كړې ده بښل شوي يې .

فقال يا جبرائيل اليس يقول خصمي يا رب قتلني هذا . آيا زما خصم به بيا نه وايي .

فيقول الله يا موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ قتلته . ما ته به وايي تا قتل كړې دي .

فان قلت لا . كه وايم چې نه مې دې قتل كړې .

قال الست شاهدك . ولې زه گواه نه يم څه .

وان قلت نعم قال لم قتلته . او كه چيرته وايم چې ما قتل كړې بيا به وايي ولې دې وژلې .

فقال موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ أُوه فشهق شهقةً فغشي عليه شهراً .

وايي دې خبرې سره يې له خولې نه د أوه آواز لاړو بيا يې يوه چغه د خولې نه لاړه بيهوشه شو يو مياشت بيهوشه پروت وه نو دا څه نا څه حالات د خشيت په دې ټولو مباركانو

Scanned by CamScanner

باندې راغلي دي .

دارنګې الرقة والبكاء جلد ۱ صفحه ۱۸۰ داد ابن ابي الدنيا تصنيف دي په دې کې مسمع بن عاصم وايي :

انطلقت انا وعبدالعزيز بن سلمان الى ناشرة بن سعيد الحنفي . دا يو عابد وه .

وكان قد بكى . دومره يې ژړلي وه چې .

اظلمت عيناه . د سترګو نظر يې د ژړا د لاسه تللې وه .

فاستأذنا عليه . اجازت مو وغوښتلو ور دننه شولو .

فأذنا لنا فدخلنا عليه فسلم عليه عبدالعزيز فقال له ناشرة .

ناشرة ورته وويل ته ابو محمد يې .

قال نعم . هغه وويل : هاو .

قال ما جاء بك . څه شي راوستې .

قال جئنا لتبكي ونبكي معك .

دې ته راغلي يو چې ته هم وژاړې مونږ هم درسره وژاړو .

على ما تقدم من سالف الذنوب قال فشهق شهقةً . د ناشرة له خولې نه چغه لاړه .

خر مغشياً عليه . بيهوشه پريوتلو .

وجلس عبدالعزيز يبكي عند رأسه . وتنادي . چغې وهلې .

اهله . اهل دده .

فجعلوا يبكون . هغوي راغلل هغوي هم ژړل .

حوله . ګرد چاپيره له هغه نه په داسې حال کې .

وهو صريع بينهم . چې دې يې په مينځ کې مړ پروت وه دا ناشرة دې چغې سره مړ شوې وه مينځ کې پروت وه .

فلما رأيت البكاء قد كثر . ما چې ژړا وليده چې زياته شوه .

Scanned by CamScanner

انسللت فخرجت . په شا وځرخیدم ترې رابهر شومه .
دارنګې جامع الاحادیث جلد ۲۷ صفحه ۱۶۵ د ابن عباس رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ روایت دي :
قال خدمت عمر خدمةً لم یخدمها احد من اهل بیته . ما د عمرِ فاروق رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ داسې
خدمت کړي چې اهل بیتو کې به یې چا نه وي کړې .
ولطفت به لطفا لم یلطفه احدا من اهله . خاصو وختونو کې به ورتلم چې هیڅوک به نه
وه .
فخلوت به ذات یوم . یوه ورځ ورغلم ځان ته .
في بیته وکان یجلسني ویکرمني . زه به یې ځان سره کینولم زما به یې عزت کولو .
فشهق شهقة ظننت ان نفسه سوف تخرج منها . وایي د عمرِ فاروق رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ له خولې نه
یوه چغه لاړه ما ګمان کوه چې کیدې شي ساه یې وخیژي یعنې روح ترې نه لاړ شي داسې چغه
ترې نه لاړه .
دارنګې اعتلال القلوب للخرائطي جلد ۱ صفحه ۲۹۲ جبرائیل عَلَيْهِ السَّلَامُ عرض کوي :
فقال یا محمد ان ربك عزوجل یقرأك السلام ویقول لك لو أن عبدي لقیني بقراب
الارض خطیئة لقیته بقرابها مغفرة .
که زما بنده دا تهوله ځمکه ډکه کړي له ګناه نه دومره ډیره ګناه یې وي په مغفرت به
ورسره ملاقي شمه .
قال فاعلمه النبي صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذلك قال فصاح صیحة .
دا واقعه اوریده ده ما اختصار کړې داد ثعلبة بن عبد الرحمن انصاري ده هغه مشهوره
واقعه ده چې رؤیت د یوې زنانه یې کړې وه بیا دې تللې وه دشتې ته او هلته به یې چغې وهلې
او ژړلې به یې نه خوړه نو جبرائیل عَلَيْهِ السَّلَامُ راغې چې خدای تعالی فرمایي چې زما بنده
بقراب الارض خطئ کړې وي زه به مغفرت ورته همدغو نه زیات وکړمه .
نو فاعلمه النبي صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ داد هُ ضمیر راجع دي ثعلبة بن انصاري ته نو نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ
هغه پوهه کړو چې بخښنه درته کیږي او داسې جبرائیل عَلَيْهِ السَّلَامُ راغې .

قال فصاح صيحة فمات . هغه چغه و وهله مړ شو .

فامر رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بغسله وكفنه فلما صلى عليه جعل يمشي على اطراف أنامله . د خپو کوتې لکولي .

فلما دفنه قيل له يا رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رأيناك تمشي على أطراف أناملك قال والذي بعثني بالحق ما قدرت ان اضع قدمي على الارض من كثرة من نزل من الملائكة لتشييعه . د ومره فرښتې راغلې وې .

دارنګې الزهد والرقائق للخطيب البغدادي جلد ۱ صفحه ۱۳۹ دې کې يو محدث دې مالک بن دينارته ځي نو هغه محدث ته مالک بن دينار ځان ښايي چې زه مالک بن دينار يمه :

قال بخ بخ أبا يحيى ان كنت كما يقولون انت الذي يزعم هؤلاء انك ازهدهم أجلس . دا خلک وايي چې ته په ټولو کې ازهد يې کينه کينم درسره .

فالان تمت امنيتي على ربي في عاجل الدنيا . دا محدث صالح نو ميږي .

قال صالح فقمت اليه لأسلم عليه فاقبل على القوم فقال انظروا كيف تكونون غداً بين يدي الله في مجمع القيامة .

سوچ وکړي چې د خدای تعالى په وړاندې به مو څه حال وي .

قال فسلمت عليه فرد علي وقال من انت يرحمك الله ؟ فقلت انا صالح المري قال انت الفتى القارئ أنت أبو بشر ؟ قلت نعم .

قال اقرأ . لږ تلاوت راته وکړه .

يا صالح فلقد كنتُ أحب أن أسمع قراءتك قال صالح فحضرني والله ما كنت قد فقدته فابتدأت . هغه سور ياد وي چې ما ته را ياد شول .

فقرأت فما استتممت . ما لا اعوذ بالله خلاصه کړې نه وه نور تلاوت پرېږده اعوذ بالله مې لا خلاصه کړې نه وه .

حتى خر . چې پرېوتلو مالک بن دينار .

Scanned by CamScanner

مغشياً عليه ثم افاق افاقة . بيا را بيدار شو .

فقال عد في قراءتك يا صالح فاني لم اقطع نفسي منها وربما قال صالح ورأيت شيئاً عجيباً لم أره من أحد المتعبدين كان اذا سمع القرآن فتح فاه قال فعدت فقرأت ﴿ وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنثُورًا ﴾ قال فصاح صيحة . چغه يې ووهله .

ثم انكب لوجهه . پر مخه پريوتلو .

وانكشف بعض جسده فجعل يخور كما يخور الثور . كورم چې د مري نه يې داسې آواز راځي لكه څنګه چې غوائې حلالولې شي او آواز كوي .

ثم هدأ فدنونا منه . لږ آرام شو مونږ ورنيژدې شو .

ننظر فاذا هو قد خرجت نفسه كأنه خشبة . روح ترې وتلې وه يخ كرخ پروت وه مالك بن دينار .

قال فخرجنا فسألنا هل له احد ؟ څوک يې شته که نه ؟

قالوا عجوز . يوه بوډۍ وه هغه دده خدمت كوي .

فبعثنا اليها فجاءت فقالت ما له . هغه راغله وايي څه چل پرې شوې .

قلنا قرئ عليه القرآن فمات . د قرآن كريم تلاوت ورته وشو بس مړ شو .

قالت حق والله من ذا الذي قرأ عليه . دا چا پرې تلاوت وكړو .

ولعله صالح القارئ . دا به صالح المري وي .

هو الذي قرأ عليه ؟ قلنا نعم . مونږ ورته وويل هاو .

وما يدريك من صالح ؟ ته چا پوهه كړې صالح څوک دي .

قالت لا اعرفه . هغې وويل صالح نه پيژنم .

غير اني كثيرا ما كنت اسمعه يقول ان قرأ علي صالح قتلني . كه صالح المُري راته تلاوت وكړو نو مړ به مې كړې واي .

Scanned by CamScanner

ده به دا خبره ډيره کوله دا چې تلاوت وشو مړ دې دا به صالح المري تلاوت ورته کړې وي.

نو داسې حالات په دوي راغلي وه او مالک بن دينار د زمانې غټ بادشاه تير شوې وه، په منتهاء کې بيا دا حال دده شو.

اول ځل يې چې بادشاهي پريښوده نو د پريښودلو هغه وجه يې دا وه چې بادشاهي هال کې ناست وه يو ملنګ ورته راغلې وه هغه ملنګ ورته آواز کوي چې اجازت دې يوه خبره کومه وايي وکړه وايي سراي مې ورک کړې سراي دادې پخوا به خلکو سراى کې شپې کولې مسافرو کمري به په کې وي نو هغه خادمانو يې بې عزته کړو ملنګ يې وشړه صبا بيا راغې وايي لار رانه ورکه ده هغه سراي دادی بيا يې وشړه نو چې په دريمه ورځ راغې بادشاه پوهه شو وايي شړې يې مه را يې ولې ځان سره يې کينوه وايي ملنګه ولې زما سپکاوي کوي دا خو زما د بادشاهي هال دې وايي داد کوم وخت نه ته دلته يې مخکې څوک وه وايي پلار او نيکه دا شجره يې تيره کړه.

وايي ته به تر قيامته دلته يې وايي نه بيا به بل څوک وي وايي څو مره خلک چې په کوم ځاى بدليږي رابدليږي همغې ته سراي وايي کنه دا سراي دې.

بس دې نه ده عبرت واخيستلو زړه يې خفه شو وزيران يې راغونډ کړل وايي چې څو ورځې که زه سرکاري ډيوټي ته رانغلمه نو ما مه چيړي خپل کار روان ساتي دې ترې لاړو چې لاړ څنګه چې کورته ننوتلو هلته دده وينځه وه دده په کټ کې پرته وه چوکه يې را واخيسته يو دري چوکې يې ووهله ځکه وينځه خو خلکو ډيره سپکه ګڼله بيا د بادشاه په کټ کې هغې وژړل ژړا نه بعد يې بيا وخندل وايي ولې دې وژړل وايي په دې چوکو دې رووهلم خوږه شومه وايي ولې دې وخندل وايي خندا ستا په حال راځي چې ما دري منټه په کې تير کړل نو دري چوکې مې وخوړلې څوک چې په کې شپې ورځې دې کټ کې تيروي هغه به څومره چوکي خوري په قبر کې او په ورځ د قيامت کې.

بس دې خبرې نور هم په سوچ کې کړو هلته د ملنګ خبره دلته دا خبره بس يوه شپه يې په کې سوچ وکړو صبا يې ځامن راغونډ کړل وايي چې زه نوره بادشاهي نه کومه زه درنه ځمه چې هر خوا لاړم ما پسې به ګرځي هم نه.

Scanned by CamScanner

بيا دې ترې نه روان شو يو يې جام ځان سره واخيسته يو يې بالبنت ځان سره واخيسته سم د خداى دوستي پسې بهر شو په لاره روان دي يو شپونكي ګوري چې او به څكي په لپه باندې هغه جام يې هم شپون ته وركړو وايي ما سره خپل جام شته دي.

بيا سترې شو يوې ونې لاندې اوده شو هلته هم يو شپونكي پروت دي دا خپل څنګل يې سرته ايښې واي بالبنت خو هم له ما سره شته دي په دې بالبنت څه كوم هغه يې هم شپونكي ته وركړو نو بيا همداسې تش لاړو بيا دا خپل رعيت كې لري علاقه كې چې دده نوم يې پيژندلو او دې يې نه پيژندلو د يو چا د انارو باغ وه هغې كې مزدور شو عبادت به يې كولو نو يو كال يې دې باغ كې تير كړو يا دوه كاله.

د باغ د مالک ميلمانه راغله وايي ورشه انار راوشكوه نو دې لاړ چې انار يې ر اوشكول انار تروش وه بيا يې وليګه چې بيا يې راوړه بيا تروش وه نو غصه شو ورته وايي ته انار نه پيژني اول يې مات كړه وي ګوره بيا يې راوړه.

په دريم ځل يې صحيح انار راوړه نو بيا ورته هغه د باغ مالک وويل چې ته ولې انار نه پيژني وايي زه راغلي يمه كال دوه كيږي ستا د باغ انار ما نه دي خوړلي چې ددې خوند څنګه دي زه څه پوهيږم خو چې تا وويل وي څكه ومي څكل رامې وړل وايي ته خو ډير پاک سړي يې تا ته به زه دوه چنده تنخواه دركومه د نورو مزدورانو نه هغه ورته وويل چې دوه چنده تنخواه راكوي زه دا مزدوري نه كومه زه درنه لاړمه وايي چې ولې وايي چې زما له وجې نه ته په ګناه كې اخته كيږي بس زه لاړمه درنه.

لاړو حرم شريف ته نو دې خپله حكايت كوي چې زه كله حرم ته لاړمه او دا اول طواف مې كوه نو دې اول طواف كې طواف مې لا شروع كړې نه دي په دې لاره يمه حرم نزدې شوې دي لبيك اللهم لبيك زه هم دا وايمه دا آواز كومه او يو بل ځوان راسره دي احرام يې تړلې هغه هم دا آواز كوي ډير خلک نور روان دي.

نو غائب آواز د كعبې لخوا نه راشي چې لا لبيك نو مالک بن دينار وايي چې زه دې ته ډير متوجه شوم لكه چې دا آواز تا ته كيږي وايي زما خوا كې دې ځوان راته وويل چې خفه كيږه مه دا آواز تا ته نه ما ته كيږي وايي ما ورته وويل چې تا ته ولې كيږي.

Scanned by CamScanner

وايي پوهیږم نه دا ۱۱ کال دي چې راځمه حج ته او په دې هر کال ما ته د لا لبیك آواز کیږي نو هیڅ نه پوهیږم چې ما کې څه جرم دي خو دا آواز ما ته دې ته خفه نه شي وایي ما ورته وویل چې تا ته د لا لبیك آواز کیږي نو بیا څه شي کوي دلته خو بیا څه ترې نه کنه چیره بل خوا لاړ شه وایي دې ځوان ما ته وویل چې ته د خالق د درنه بل در ما ته وښایه چې دا څوک وشږي نو یو بل در دي هغې ته لاړ شي.

نو د ځوان دغه یوه خبره وایي د خالق خوښه شوله چې هرې ګناه باندې نیولې وه ۱۱ حجونو باندې نه وه معاف کړې خو دا یوه خبره چې د خالق له درنه سوا بل در نشته او که زه دا پریږدم چیرته به لاړ شم دا خبره د خالق خوښه شوله په دغه خبره یې ورته بخښنه وکړه.

مالک بن دینار وایي چې دا یوې خبرې سره دې ځوان له خولې نه یوه چغه لاړه او پریوتلو چې ما وایي وکتلو نو مړ وه بیا نو دې قصه کوي وایي چې کله دده جنازه په حرم شریف کې کیدله وایي عام خلک نه وایم یو لاک اولیاء دده جنازې ته جمع شوې وه چې دا صرف په دې یوه خبره چې د خالق درنه سوا بل در نشته دي چې هلته بخښش میلاو شي په دغه یوه خبره باندې دده ګناه هم معاف شوه او دې د ولایت داسې مقام ته ورسیدلو چې خدای تعالی د ځمکې اولیاء مامور کړه په دې باندې چې ددې شخص جنازې ته ځان ورسوي.

په دې کې یوه طولاني واقعه بله ما په کتاب کې کتلې وه چې په هغې کې د یو ولي ذکر کوي چې ما د عراق په سختو غرونو یو ځای کې د یو ولي ملاقات کړې وه وایي چې کله دې جنازې ته راغلمه وایي ګورم هغه هم دلته حاضر وه نو بعضې به په کراماتو رارسیدلې وي داد مالک بن دینار د ژوند مختصر حالات وه.

دارنګې حلیة الاولیاء جلد ۸ صفحه ۲۹۳ د فتح الموصلي واقعه بیانوي: عثمان بن عمارة چې د سالم الدورقي په دوکان کې فتح الموصلي ناست وه زه راغلمه.

فقال لي يا بصري أي شيء رأيت في غيبتك.

ته خو نه وې ډیر وخت څه دې لیدلي.

فقلت رأيت عجائب كثيرة واخباراً مختلفة فصاح صيحة. چغه یې ووهله.

Scanned by CamScanner

فقلت انت تصيح من الخبر فكيف لو شاهدت القيامة او شاهدت صاحب القيامة فشهق شهقة. يوه چغه يې ووهله.

ووثب من الحانوت. او د دوكان برنده وه له هغې نه يې توپ كړل.

فخر مغشياً عليه. بيهوشه پريوتلو. فحملناه فادخلناه الحانوت فمازال مغشياً عليه الى العصر فلما صلينا العصر تنفس ثم فتح عينيه.

د صحابه كرامو د غشي او د غه شان حالات ډير زيات دي.

د ترمذي په دويم جلد كې د حضرت ابو هريره رَضِيَ اللهُ عَنهُ حالات ذكر كړي دي شاگرد ورته وايي داسې حديث راته بيان كړه چې تا د نبي عَلَيهِ السَّلَامُ نه اوريدلې وي هغه د نبي عَلَيهِ السَّلَامُ روضې خوا كې ناست دي دا الفاظ وايي:

سمعت من خليلي. چې ښنگ خليل كوي.

شهق شهقة خر مغشياً عليه. بس د خولې نه يې چغه لاړه بيهوشه پريوتلو.

د نبي عَلَيهِ السَّلَامُ د غه د خليل ټكي ويلو باندې بيهوشه شو بيا را په خود شو.

بيا يې وويل چې ما د خپل خليل نه اوريدلي چې ښنگه دا خليل وايي بيهوشي ورباندې راغې او چغه يې د خولې نه ځي بيا را په خود شو.

په دريمه دفعه باندې دومره نسبت كوي چې صاحب دد ې روضې خليل نه مې اوريدلي بيا پرې بيهوشي راغله د دريم ځل بيهوشي نه بعد هغه بيا شاگرد ته حديث بيان كړې دي.

ترمذي دويم جلد دا حديث ذكر كړي دي نو حالات د غشي په صحابه كرامو باندې ډير زيات وه.

المبحث الخامس:

بحث خامس دې كې د چند فقهاو نصوص او عبارات د وجد متعلق دي او په آخره كې په مانځه كې د چغو د فقهاو څه نصوص دي.

سيوطي رَحِمَهُ اللهُ په الحاوي للفتاوی جلد ۲ صفحه ۲۲۲ كې يوه رساله ليكلي ده:

مسألة في جماعة صوفية اجتمعوا. چې را غونډ دي.

Scanned by CamScanner

في مجلس ذکر . په مجلس د ذکر کې .

ثم ان شخصا من الجماعة قام من المجلس . له دې ډلې نه يو شخص اودريږي .

ذاكراً . ذکر کوي په ولاړه .

واستمر على ذلك . او په دې ولاړه هم داسې وي وي ولي .

لوارد حصل له .

مخکې د وجد معنی مونږ کړې وه لوارد حصل له څه ورود ورته د انوارو شوې يې .

فهل له فعل ذلك . جائز دي ده ته دا کار کول .

سواء كان باختياره ام لا . دا کار په خپل اختيار کوي او که بې اختياره يې کوي تواجد يادوي .

و هل لاحد منعه وزجره عن ذلك ؟ خلکو ته له دې نه منع په کار ده او زجر .

الجواب : لا انكار عليه في ذلك . په دې صوفي باندې دې کار کې څه انکار نشته .

وقد سئل عن هذا السؤال بعينه شيخ الاسلام سراج الدين البلقيني .
دغه سوال بعينه له شيخ الاسلام سراج الدين البلقيني نه هم شوې وه .

فاجاب . هغه جواب ورکړو .

بانه لا انكار عليه في ذلك وليس لمانع التعدي بمنعه .
منع کوونکي لره تجاوز دده په منع نه دي په کار .

ويلزم المتعدي بذلك التعزير .
چا چې دوي منع کړل د ذکر د مجلس نه په مساجدو کې نو متعدي ته تعزير په کار دي .
دارنګې سوال شوې وه د علامه برهان الدين الابناسي نه :

فاجاب بمثل ذلك وزاد ان صاحب الحال مغلوب والمنكر محروم .

حال والا مغلوب دي منکر يې محروم دي .

ماذاق لذة التواجد . د تواجد خوند يې نه دي څکلي .

Scanned by CamScanner

ولا صفاله المشروب.

او ده ته شراب د مينې نه دي صفا شوې.

الى ان قال في اخر جوابه بالجملة فالسلامة. سلامتي ده د ايمان.

في تسليم حال القوم. په دې کې ده چې د دې قوم حال تسليم کړې شي.

واجاب ايضاً بمثل ذلك بعض ائمة الحنفية والمالكية كلهم كتبوا على هذا السؤال بالموافقة من غير مخالفة.

ټول موافق دي په دې کې.

اوس دې خپل جواب کوي:

اقول: وكيف ينكر الذكر قائماً.

څنګه انکار کوي يو سړي د ولاړې ذکر نه.

والقيام ذاكراً. يا ذکر کوي په ولاړه.

وقد قال الله تعالى الذين يذكرون الله قياماً وقعوداً وعلى جنوبهم.

وقالت عائشة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا كان النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يذكر الله على كل احيانه.

نو دې کې هر وخت راغې.

اوس وايي:

وان انضم الى هذا القيام رقص.

اِن وصلي دي اګر که ضم شي له دې قيام سره، رقص رقص ذکر کوي په ولاړه او په کې رقص شروع کړي.

او نحوه. يا مثل د رقص دوران وغيره.

فلا انكار عليهم. نشته انکار په دوي.

فذلك. دا حال.

Scanned by CamScanner

من لذات الشهود او المواجيد وقد ورد في الحديث رقص جعفر بن أبي طالب بين يدي النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لما قال له أشبهت خلقي و خلقي وذلك من لذة هذا الخطاب ولم ينكر ذلك عليه النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فكان هذا اصلاً في رقص الصوفية .

دا دليل شو په رقص د صوفيه وو كې .

لما يدركونه من لذات المواجيد . ځكه خوند دوي حِس كوي .

وقد صح القيام . صحيح ده اودريدل .

والرقص في مجالس الذكر والسماع . سماع اشعارو لروه دا ثابت دي .

عن جماعة من كبار الأئمة منهم شيخ الامام عز الدين بن عبدالسلام .

دا رنګې د فقه کتابونو نه مراقي الفلاح جلد ١ صفحه ٢١٥ د مجمع الانهر نه نقل كوي .

وفي مجمع الانهر عن التسهيل الوجد مراتب . د وجد اقسام دي .

وبعضه يسلب الاختيار . بعضې اختيار سلبوي .

فلا وجه لمطلق الانكار . يواځې انكار ته هيڅ لاره نشته ده .

وفي التتارخانية ما يدل . په فتاوى تتارخانيه كې دا شته دليل ددې دي .

على جوازه للمغلوب . چې دا وجد جائز دي هغې مغلوب لره .

حركاته كحركات المرتعش . چې وګرځي حركات دده په شان د حركاتو د مرتعش ګوزنه وهلي بې اختياره شي .

مجمع الانهر في شرح ملتقي الابحر جلد ٨ صفحه ٢٠٥ :

وفي التسهيل في الوجد مراتب و بعضه يسلب الاختيار فلا وجه للانكار بلا تفصيل .

حلية الاولياء جلد ١٠ صفحه ٢٠٥ كې د جنيد بغدادي حالات ذكر كوي :

سمعت عثمان بن محمد العثماني يقول سمعت حكيم بن محمد يقول حضر الجنيد ابو القاسم موضعاً . جنيد بغدادي يو ځاى ته راغې ،

Scanned by CamScanner

فيه قوم . هلته یو ډله وه .

يتواجدون على سماع يسمعونه . اشعاریې ویل تواجد شروع وه ورسره .

وهو مطرق . جنید بغدادي سر ټیټ کړې وه .

قيل يا ابا القاسم تراك تتحرك . جنید بغدادي سر ټیټ کړې وه خوزیدو چا ورته وویل ولې خوزیږي .

قال . هغه جواب ورکړو .

﴿وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ﴾

د خدای تعالی پرتاو د هغه قدرت او د هغه د خوف له وجې نه دا غټ غټ غرونه به ورځ د قیامت کې ته به ګوري چې روان به وي .

په آخره کې په مانځه کې بعضې صیاح او چغې چې غیرِ اختیاري وي او یا اختیاري وي خو د هغې نه صوت جوړ نه شي دلیل د کثرت خشوع دي مفسد للصلاة نه دي .

الجامع الصغير د عبد الحي لکهنوي جلد ۱ صفحه ۹۲ باب ما يفسد الصلاة وما لا يفسدة:

محمد عن يعقوب عن ابي حنيفة . د امام صاحب قول .

في رجل اَنّ في الصلاة اَنّ دآنين . ده آواز وکړي .

او تأوه . یا اُه اُه وکړي .

او بكى . یا وژاړي .

فارتفع بكاؤه . پورته شي ژړا دده .

قال ان كان من ذكر الجنة او النار لم يقطعها . د امام ابو حنیفه رَحِمَهُ اللَّهُ فتوی ده دا نه فاسدوي مونځ که د جنت او د جهنم له یاد نه وي .

وان كان من وجع او مصيبة قطعها .

همدا عبارت الجوهرة النية جلد ۱ صفحه ۲۵۹ ، العناية شرح الهداية جلد ۲ صفحه ۱۳۱ ، المحيط د علامه برهاني جلد ۲ صفحه ۷۲ ، الهداية شرح البداية جلد ۱ صفحه ۶۱ ،

Scanned by CamScanner

تحفة الفقهاء جلد ۱ صفحه ۲۲۱، فتح القدير جلد ۲ صفحه ۲۷۹، الاختيار لتعليل المختار جلد ۱ صفحه ۶۸، دې ټولو دغه عبارت ذکر کړې دي.

دا مسئله د وجد وه مطلقِ انکار لره څه نشته دي حال د دغه قوم دي تسليم شي او د صوفيه وو د پاره آخره کې دا ترغيبي خبرې کومه چې هغوي دې له دې نه سشن نه جوړوي او د قصداً حرکاتو نه دې انتهائي ځان وساتي او غيرِ اختياري که صياح يا څه حال ورته راشي هغه دې نعمت وګڼي لکه حديقة الندية کې د عبد الغني نابلسي رَحِمَهُ اللّٰهُ تصريح داده دا وجد او تواجد چې کوم دي:

نور و هداية و اثر توفيق من الله تعالى.

سوال: تواجد جائز دي او که نه؟

الجواب: دا خبره مخکې ما درته وکړه چې قصداً حرکاتو نه ځان وساتي که کوم ځايونو کې شوې دي.

عوارف المعارف کې علامه سمهودي ليکلي دي چې مسجد نه وي د شيخ په حضرت کې نه وي ځان ته په يو ځای کې که تشبه د واجدينو سره څه عمل دې وکړي چې زه د هغه سره مشابه شمه نو هغې د پاره بعضې فقهاو جواز ورکړې دي ټول پرې متفق نه دي.

شامي جلد ۳ صفحه ۳۰۸ د وجد متعلق ليکي:

التحقيق القاطع للنزاع في امر الرقص والسماع يستدعى تفصيلاً.

چې علامه سمهودي په عوارف المعارف او امام غزالي په احياء العلوم کې ذکر کړې دي بيا وايي يو شعر را اخلي:

ما في التواجد إن حققت من جرح ولا التمائل ان اخلصت من بأس

نشته تواجد کې که ثابت څه جرحه او نه ميلان يو خوا بل خوا چې کله خالص د تشبه لپاره وي څه باک. بعضو نسخو کې من حرج لفظ دی.

فقمت تسعي على رجل وحق لمن دعاه مولاه ان يسعى على الرأس.

ته خو لا منډه په يوه خپه باندې وهې په کار دادی چې الله لره په سر منډې ور ووهي يعنې سر کونډې ورته واړوي.

Scanned by CamScanner

حديقة الندية صفحه ٥٢٤ کې ذکر کوي :

رأيت في حق فقراء الصوفية . د صوفيه وو باره کې مې ډير څه ليدلي دي .

وجدت الناس يتكلمون فيهم بانواع الكلام . خلک په کې عجيبه عجيبه خبرې کوي .

فان ذلك كله حسد و بغض وحقد وظنون سيئة و اوهام شيطانية .

صوفيه وو کې چې څوک خبرې کوي دا حسد دي بغض دي او بدګمانونه او اوهام شيطاني دي .

استولت على قلوب غالب الناس من شدة الغفلة و استيلاء الجهل والغرور .

چې دا را غالب شوې دي په زړونو د غالب الناس باندې وايي ځکه دوي ډير غافله دي او ډير ناپوهه دي .

وكثرة الافتراء . او افتراء هم دوي کې زياته شوې ده نو وايي .

فان طريق الوجد والتواجد الذي تعلمه الفقراء الصادقون في هذه الزمان .

وجد او تواجد چې تعليم يې فقراء صادقين ورکوي دې زمانه کې .

كما كان يعلمون من قبل في زمان الماضي نور و هداية و اثر التوفيق من الله و عنايته .

بيا وروسته روايت ذکر کوي :

قال المناوي في طبقات الاولياء في ترجمة الشيخ ابراهيم الدسوقي انه لقيت الجنيد انه قوم يتواجدون ويتمايلون . يو قوم دي تواجد کوي او ميلان يو خوا بل خوا کوي .

فقال دعوهم مع الله . پرېږده له خدای سره .

يفرحون . دوي خوشحاله دي . فانهم قوم . داسې قوم دي .

قطعت الطريقة اكبادهم . چې لارې د سفر د ولايت ورته دا خپل جيګرونه پرې کړې دي .

وخرق نصب فؤادهم . او غشو د محبت يې زړونه څيري کړي .

وضاقوا ذرعاً استعداد کنبدي فلا حرج عليهم اذا تنفسوا مداومة حالهم ولو ذقت مذاقهم که تا ددې حال وڅکه .

Scanned by CamScanner

عذرتهم . معذور به وګڼي دوي . في صياحهم . په چغو کې .

وشق ثيابهم . په شکولو د جامو کې .

د جامو شلولو باره کې چې غير اختياري وي دا خو هسې هم معذور دي د تواجد په صورت کې که چا وکړل ناجائز دي حرام دي اسراف دي دې کې بيا د ډيرو اولياو حالات په دغه صفحه ذکر کوي .

وروسته وايي :

وهي حالة شريفة . وجد حالت شريفه دي ، علامه د صحت يې داده :

ان تحفظ على صاحب اوقات الصلاة .

چې دا چا باندې جذب راځي دا مونځونه په وخت کوي او که نه يې کوي که په وخت يې کول دا يې علامه د صحت ده .

و سائر الفرائض فيرد عليهم فيها عقولهم .

د مانځه په وخت کې عقل پرې ځای ته راشي .

بيا وروسته وايي :

وهذا حال جماعة من اولياء الله . دا د يو ډلې د اولياو حال دي .

منهم ابو بكر الشبلي وابو الحسن الاشعري شمعون المحب وامثالهم .

په دغه کسانو باندې به دا راتلل .

نو خپلو سيفي ورونو ته زما دا نصيحت او د خير خواهي خبرې دي چې نن صبا زمونږ بعضې سيفي ورونه طريقې نه جذب جوړ کړې دي هغوي وايي چې ګڼې طريقه جذب ته وايي بس هغه په مجلس کې بل کار نشته دي همدغه جذبونه او که څوک ه جذب وي او جذب په چا راځي هغه ته توجه کيږي او که جذب پرې نه راځي له سره ورته توجه نه کوي سره ورته اهميت نه ورکوي سره ورته هغه صوفي نه ښکاري نو حال دغسې خو نه دي کنه چې خامخا په هر چا به راځي يا به دا دائمي حال وي کله به وي کله به نه وي يو چا ته به دائم پيښيږي يو سړي ته به ټول عمر کې هم نه پيښيږي .

Scanned by CamScanner

نن صبا زمونږ سيفي ورونه هغوي مسئله د وجد کې داسې ورخوا ږه شوې چې هغوي طريقه نقشبنديه او د خداى تعالى دوستي او دا اوراد دا اذکار دا هره لاره د نقشبندانو نه يې عبارت جذب جوړ کړې دي چې دا ټوله طريقه جذب ته وايي دا خو نه ده دا خو ته غلط فهم ورکوي خپل سالک ته طريقه خو څه جذب ته نه وايي او نه دغه شئ دي. او يا چې په چا راغې بزرګ دي او که په چا رانغې نو کافر شو ما باندې په خپله زندګي حيات کې يو ځل يو حال راغلې دي هغه هم داسې چې تقريباً نيم ساعت د باړي حضرت صاحب هغه په يو ساه توجه کوله راته نو زه داسې شومه چې ما وويل چې دا دنيا ما باندې وګرځيدله نو زه غورځيدمه چې غورځيدمه ما په لاسونو ځان را ټينګ کړو ونه غورځيدم کيناستمه.

نو بيا دغه مجلس وه چې د باړي حضرت صاحب زمونږ والد صاحب ته وويل چې دا ځوى د کور نه او باسه علم پسې او دا ډير ښه استعداد لري او د نابغه کوم لقب چې هغوي ما ته راکړې وه هغه يې دغه ځاى کې راکړو راته نو يو ځل زندګي کې ما باندې دا حال راغلې دي باقي په خوب کې په کراتو کراتو راباندې راغلې دي.

سوال: بعضې خلک وايي چې د باړي حضرت صاحب نوم ياد شي د باړي پير صاحب مريدان ژاړي او چې د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ نوم ياد شي بيا نه ژاړي؟

الجواب: نو تا خو نه د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ نوم سره وژړل او نه دې د يو ولي نوم سره وژړل هغوي خو بيا هم ښه دي د ولي نوم سره خو ژاړي:

عند الذكر اولياء الرحمن تنزل الرحمة.

علامه قشيري ذکر کوي چې کله د اولياء ذکر کيږي د الله رحمت وريږي.

او پاتې شوه دا چې بعضې صوفي باندې دلته د خپل شيخ په تعريفاتو کې چغې زياتې وي بعضو باندې په نعت کې زياتې وي بعضو باندې به په تلاوت کې وي دا فناءات دي د صوفيه وو اصطلاحات دي اکثر خلک پرې نه پوهيږي.

کله څوک فنا في الشيخ کې وي کله فنا في الرسول کې وي کله فنا في الله کې وي مونږ او تاسو کې اوس کوم سړي په فنا في الله کې دي بطور مثال اوس که يو نعت خوان نعت شروع کړي نو يو به هم تنګ نه وي ښه به خوشحاله ياستي او که يو قاري تلاوت شروع کړي نو ټول به ساړه پاړه ناست يې اوس دا معنى نه ده چې تلاوت به ستاسو خوښ نه وي خو هغه

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

اخذ د قرآن کریم د تلاوت د فیض د اخذ استعداد لا نه دي جوړ چې نه دي جوړ هلته تنګي سړي باندې نوره راشي او نعت سره نه تنګیږي نو دا ددې دلیل نه شو چې ګنې اوس د نبي عَلَیْهِ السَّلَام یا د هغه اقوال یا د هغه صفت ته مونږ د قرآن کریم نه وخت زیات ورکوو یا مو ورته د قرآن کریم نه زیات په درنده وکتل.

نه دا خلک چې دي د نبي عَلَیْهِ السَّلَام په محبت کې فاني دي د هغه صفات ورباندې بنه لګیږي کله چې فنافي الله ته لاړشي بیا به تلاوت ته نه تنګیږي هغې کې به بیا خوشحاله وي.

دلته به زه (سید محمد ثواب) هغه سوال ذکر کړم چې جنید بغدادي رَحِمَهُ اللّٰه نه شوې وه:

وسئل ما بال اصحابك اذا سمعوا القرآن لايتواجدون ولا يتحركون بخلاف ما اذا سمعوا الرباعيات . قال القرآن كلام الله وهو صعب الإدراك . و الرباعيات كلام المحبين المخلوقين . (كتاب الكوكب الدرية على الحدائق الوردية ج ۱ صفحه ۱۸۷)

کیدې شي دا عبارت شیخ صاحب ته معلوم نه وه.

مسئلة د وجد على الصوفية ختمه شوه

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

Scanned by CamScanner